Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШОАТТА, 28 сентябрь, 1974 шу. ● № 117 (5408). ● Мах 2 кеп.

ДАЬХЕН АМБАРАШКА

ХІара ди тІехьагІа дукхагІа а сихагІа а хьажкІаш дуген Даьхен амбарашка чутоссаш ба Нохч-ГІалгІайчен ялат кхедераш. 27 сентябрь тІакхоачаш еррига паччахьалкхенга ехка хьажкІаш 8,5 эзар тонн я.

Эггара дукхагІа хьажкІаш ехкай Шалински района боахамаша — 3402 тонн, Грозненски районо — 1723, Надтеречни — 1020, Шелковской районо — 652, Урус-Мартановски районо — 603 тонн.

Ялат дІачуийлеча пункташка геттара кІезига хьажкІаш дІачуеннай ачхоймартаноэцаша — 99 тонн, гудермесцаша — 105 тонн, молгобекцаша — 147 тонн, наурцаша — 249 тонн. ТІеххьарча бІаргахача кІирагІа цар массане а паччахьалкхенга ехка хьажкІаш 130 тоннага кхоачаш мара яц, хІаьта республика эггара хьалхара барашца хьажкІаш чуэца болабеннарех а дуккха уж чуийца баьннарех а ба уж. Цу юкъагІа шалинций — 2 эзар тонн, грозненций — 1,2 эзар тонн, Урус-Мартановски, Надтеречни, Сунженски районий хІаране пхи бІаь тонн совгІа йоххаш хьажкІаш йохка кхийнад.

Дерригa паччахьалкхенга дехка дуга 4398 тонн да.

Керттерча даькъе дуга кхедеш я Гудермесски района «Степной» совхоз. Бохаме 1625 гектара тІа кхеяьй из культура.

ХІанз шерра даьржад хьувкъам чуэцара балхаш. Дуга чуэцаш 43 комбайн я совхоза кхашка.

Къаьстта дика хьокхамаш гойташ къахьег комбайнераша Байгириев Салаудина, Вахаев Сайд - Ахьмада, Шахтиев Бисолта, Чулигоз Варас, кхычар. Норма 1,87 гектар йолча дийнахьа кхоъ совгІа гектара тІара дуга чуэц царех хІаране.

СУРТАШ ТІА: (хьалхарчуп тІа) дикагІвола комбайнер, дуга кхедеча звено звеньевой Байгириев Салаудин; (шоллагІчун тІа) «Степной» совхозе дуга чуэцаш да.

В. ЕЛИЗАРОВА сурташ.

ТОАДЕ ШЕФСКИ НОВКЪОСТАЛ

БІаь эзар тонн хьажкІаши ткъо эзар тонн дуген даккхара кртбоахама къахьегамхоша тІагІертта къовсам лоаттабеча укх деношка царна доккха новкъостал ду Нохч-ГІалгІайчен городаша, промышленни предприятеша, гІишлошъечен транспортни организацеша, кхыча учреждениеша. Ялат, баьцадаараш, сом, дуга, кхыйола культураш чуэцача къахьегаш ба итташ эзараш болхлой, студенташ, городашкара дукха техника. Юрта боахама шефски новкъостал делга мишта лел хьожаш пахаддаш тІахьожам лоаттабу парте горкомаша, райкомаша, юххьанцарча партийни организацеша.

Районерча боахамашта къаьстта дика новкъостал ду ялат ловцача ханеи ца дойташи чуийца даккхара инициатива вай республике дІайолаяьча Назрановски «Электроинструмент» завода коллективо. 16 сентябре денз хІара дийнахьа «Экажевский» совхозе коартолаш чуэцача къахьегаш ва бІаь гаргга болхло. ХІара шоатта дийнахьа совхозе болх беш хул заводера 200 совгІа саг. Нохара тІехьара хьагул а яь цар дІаяла езаш я 450 тонн коартолаш, хІанзлехьа чуийцай 160 тонн. Укх шера «Октябра 40 шу», «Экажевский» совхозашка 150 гектара тІара хьажкІаш чуийца яха лерхІ заводчанаша. Шоаш шефал деча боахамашкарча техникана ремонт еш, эгаш йола запасни оатхалаш кийчъеча гІо ду.

Гуйре чуерзаеча юрташта шефски новкъостал делга дика вІаштІехьдаьккхад «Малгобекнефть» НГДУ, Грозненски химически комбината, «Электроприбор», «Красный молот» заводий, «СевКавНИПИнефть» «Гипрогрознефть» институтий, «Чечнистройтранс» объединене, ерригача лакхерчен юкъерчен дешара заведеней коллективаша. Из лоархІаме кампани сихагІа чакхъяккхара хаддаза тІахьожам лоаттабу цу предприятей, дешара заведеней партийни, профсоюзни организацеша.

Цхьабакъда колхозаштен, совхозаштен . промышленни предприятеша, гІишлошъеча организацеша шефски новкъостал деча цІенхашттара кхоачамбоацараш да. Вай республике дуккхача колхозашкеи совхозашкеи хьалъеш латт хьайбай комплексаш, складски помещенеш, доакъар кийчду цехаш. Денгара денга Іа гарга гІерт, цудухьа уж ханнахьа кийчъяр ІалаьмаІс лоархІаме гІулакх да. Уж хьалъеча эшаш дола новкъостал а деш шоаш тІайийца социалистически декхараш кхоачашдара боах эсала гелабу Нохч-ГІалгІай гІишлошъеча управлене гІишлорхоша. Колхозаштен -совхозаштен шефски новкъостал делга тесса геладу гидромеханизаце управлене, «Чечингсельстрой» треста механизаце управлене, Нохч-ГІалгІай гІишлошъеча управлене СМУ-6 коллективаша. Ялат, баьцаараш, сом чуэцача дакъа лацарал совгІа, шу долалуча хана шефски новкъостал дара тІайийна социалистически декхараш, чакхъяха белгалъяьха мероприятеш йизза кхоачашъяьяц. Цу гІулакха бехке ба цу организацей кулгалхой, партийни профсоюзни организацеш.

Юрта боахам дегІабоалабара КПСС XXIV съездо хьалхашъа оттадаь декхараш кхоачашдеча дизза дакъа лаца декхарийла я хІара предприяте, организаце коллектив.

Колхозаштен совхозаштен шефски новкъостал дара де лаьрхІа балхаш мишта ду хьожаш тІахьожам ца лоаттабарах цхьайолча промышленни организацеша материальни а къахьегама а ресурсаш цхьа лостам боацаш дІаухийт. Цудухьа цар ду новкъостал а эффективни хилац. Цудухьа промышленни предприятей кулгалхоша юрта деш дола шефски новкъостал цІенхаштта тоадара кІоарга уйла е еза. ЧІоагІа пайдане хургдар шефаш а колхозийи совхозийи болхлой а каст-каста вІашагІа а беттаьуш дагабуваларе, из болх дІахо а тоабара, шербара наькъаш лехаре. Цу гІулакха даим йоакхо е еза министерстваша, ведомстваша, управленей кулгалхоша, цар партийни организацеша, ТІа-тІа чІоагІде деза предприятешта, колхозашта, совхозашта юкъера бувзамаш.

Докккхийи бехктскхамен декхараш хьалхашка латт гІишлошъеча организацешта. Царех тийша да дуккхача колхозашкеи совхозашкеи хьалъеш латта лоархІаме гІишлош сихагІа йистеяхар. Цар новкъостал де деза шоай низаца боахамаша гІишлош хьалъеча.

ХІанз юрта боахама шефски новкъостал деш 140 гаргга промышленни предприяти я. Ялат чуэцача новкъостал даь ца Іеш шу долалуча хана шефски новкъостал дара тІайийна социалистически декхараш кхоачашдар царех хІаране сийлен декхар да. Уж мишта кхоачашду хьожаш хаддаза тІахьожам лоаттьбе беза КПСС горкомаша, райкомаша, юххьанцарча партийни организацеша.

Юрта боахам дегІабоалабар дерригача халкъа юкъарен сийлени декхар да. Цу юкъе дакъа ца лоацаш цхьаккха предприяти, организаци, учреждени хила йиш яц.

Сийле хийла хьалхалаттарий!

АЛЬТЕМИРОВ БУРУС

кулгалдеча Урус-Мартановски района «Красноармейский» совхоза хьажкІаш лелаеча комсомольско-кагирхой звенос ялх комбайнаца дийнахьа 27—28 гектар хьажкІаш чуэц. Цхьан комбайна норма 3,4 гектар я.

Чуийца яьннай 140 гектар. ТІайийцача декхарех 35 центнер яккха езача 40—45 центнер гектара тІера йоаккх.

БАРАХОЕВ АЗМАТГИРИ

Малгобекски района «Ингушский» совхоза механизатор ва.

Смена норма 4 гектар йолаш 6 гектарага кхоачаш хьажкІаш чуэц цо ший комбайнаца. Барахоева комбайна тІа лепаш я цІе вымпел, цун сийна совхоза центральни усадьбе урагІъяхийтай къахьегама сийлен байракх.

МАКОВЕЕВ ПЕТР

Грозненски района Ленина цІерагІча хьажкІаш лелаеча механизированни звенона керте латташ ва.

200 гектара тІа звенос кхеяьча хьажкІех ахаш чуийца яьннай. Дийнахьара норма 2,5 гектар йолаш 3—4 гектар хьажкІаш чуэц хІара агрегато.

ХЬУВКЪАМ ЧУЭЦАШ БА

Малгобекски района «Ингушский» совхоза 480 гектарах хІанзале 125 гектара тІара хьажкІаш чу а ийша 250 тонн хьатта дІаэзай.

Совхоза къахьегамхоша планагІа хІара гектара тІара 25 центнер яккха лаьрхІадар. Шоай тоrонашка а хьажа, 30 центнер фуалъяьха хьажкІаш чуэца дош делар цар. Из декхар толамца кхоачашдара дерригa низаш тІэдахийтад хІанз механизатораша.

Социалистически яхье а баьна хьажкІаш ханнахьа чуэцара шерра къовсам боаржабаьб совхоза йиълагІча бригада механизатораша. Йоккха опыт йолча механизатораша Барахоев Азмат-Гире, Халухоев Мовле, Нальгиев Ахьмад-Хана, Картоев Хаважа лелаю агрегаташ шоллагІа хьувкъам чуэцаш я. Шиъ агрегат кхай тІа юстара латт трактораши тележкаши йоацаш вІалла болх банза.

Цу кхай тІа бар совхоза керттера агроном И. Гандалоева, экономист Х. Котиев, управляющи И. Белхароев.

— Дукха ха йий оаша хьажкІаш хьакха йолаяь? — хетт оаха.

— 18 сентябре эггара хьалха ялхлагІча бригаде хьажкІаш хьакха волавелар А. Барахоев, — йоах керттерча агронома. — Цига 90 гектар яр, кхаь дийнахьа чуийца даьлар тхо цигара хьажкІаш. Цул тІехьагІа пхелагІча бригаде цхьаькха участок а шин дийнахьа чуийца даьлар тхо. Овсаре къахьег механизатораша. ХІара дийнахьа нормагІа 4 гектар хьакха езача 5,5—6 гектар хьокх.

ХьажкІаш чуийца мукъа даьннача кхай тІа гІолла долх тхо. ГІадамаш а тІехьа Іолийга ядаш хьажкІаш ийслу.

Ханнахьея ца йойташи хьажкІаш чуэцара яьржача социалистически яхье хьалхле лелаеш хьавоагІа А. Барахоев.

А. САГОВ, тха собкорр.

ЛОАДАМ БОАЦАШ ДА АЬННА ХЕТАР А ТЕРКАЛДЕ

ЖЬАЖКІАШ ЧУЭЦА БОЛАБЕННАБ

Массехк ди хьалха ялатийна лаьрхІа хьажкІаш чуэца йолаяьй сунженски колхозаша. ХьатІакхаьччій хьажкІаш кхееракша дукха са тийса ха.

ХьалхагІе техника кийчъяь шоллагІа хьувкъам чуэцача дакъа лоацаш хургбола нах боагІ-боагІача дІанийсбаь, кхы мел эшачун йоакхоь яь хьажкІий кхашка арабаьлар Ленина цІерагІча колхоза механизатораш. Кхоъ комбайнови агрегат Элиханов Вахий — Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутата звенос кхеяь хьажкІаш чуэца эттар.

Хьалхарча шин дийнахьа хийцца дІабодацар болх. Цхьацца лоадам боаца кхоачамбоацараш духьал лелхар. Низткъа мара норма йоаккхалацар. Сатем байна вар звеньевой: зехьа довш санна хетар уж шин ди. Тамаш а яц. Цо лаьрхІадар кхаь комбайнаца хІара дийнахьа 12-13 гектар чу а эцаш 236 гектара тІара еррига хьажкІаш 17-18 бахка дийнахьа чуийца яха. Бакъда цу шин дийнахьа чуийцача кхай тІара 70 центнер гектара тІара йоалаш хьажкІаш чуярах дега тоам хулар Вахийна а цун новкъосташта-комбайнераршта Бутзев Раьвана, Кагиров Мусана а.

КхоалагІа ди цхьаккха хьовзам ца хулчи чакхдаьлар, кхоккхе комбайн ца соцаш болх беш хилар. Норма 3 гектар йолча 4—4,2 гектар хьажкІаш чуийцар хІара агрегато.

ЭсалагІа хьийкъз участкаш яр звенос хьалхарча деношка чуийцараш, къаьстта хий дуллаш йоаца 30 гектар. Цу участка хІара гектара тІара юкъера лаьрхІача томараш тІехь 50 — 52 центнер, вешта аьлча фуалъяьха 35-37 центнер мара хьажкІаш ялацар.

— Гектара тІара 40 центнерал кІезигагІа йоацаш фуалъяьха хьажкІаш тхоай дерригача, кхай тІара чуя дош деннад оаха, план 32 центнер мара яц, бакъда укх 30 гектаро юхатеха мара фуалъяьхача хьажкІий—55 центнер юкъера лаьрхІача хІара гектара тІара яккха мегар оаха, — яхаш гІайгІа ю Элиханова. Къаьстта дикагІа хьийкъа я тха 134 гектар йола участок. Томараш тІехь 85-90 центнер цун гектара тІара ялар дог доах оаха.

БоарамагІа дІабода болх Альмурзаев Вахий звене а. Цун кхай тІара хьажкІаш чуэцаш лоалахарча «Победа» колхозо новкъостала яйта ши агрегат йоал.

КИЯЧО ДИКА ЯЬЙ, БАКЪДА...

Дика кийчо яь дІаболабелар хьажкІаш чуэца районе эггара дукхагІа из культура лелаеча «Путь к коммунизму» яхача колхозе а. Болх бе йолаелар 3—4 комбайнови агрегат, хІаранеца йола йиъ механизированни отряд.

Юххьанца укхаза а лерттІа дІабодацар болх. Ийс комбайнаца шин дийнахьа 60 гектар йола Синчинов Сергея звеной участок чуийца яьккха яле а дийнахьара норма 2,8 гектар йоаккхаяланзар цхьаболча комбайнерашта. Бакъда дийнахьа хІара агрегатаца 3,1—4,2 гектар хьажкІаш чуийцар Липчанский Николай керте латтача механизатораш Н. Лунев, А. Зибарев, Н. Тройников, С. Синчинов, Н. Литвиненко, П. Гольцов, А. Дегтяров чубоагІача комбайнови отрядо.

Ховш да комбайно ца соцаш болх беш хилча кІезигагІа езе а цхьан агрегатагара хьажкІаш дІакхахьа чархашца лела цхьа трактори ши лофети, аьта гІадамаш дІакхахьа ши автомашина е трактори ши лафет эшилга. Иштта ца хилча болх лерттІа дІагІоргбац. Нагахьа санна юрта йистте улла кха чуэцача хана, хала дале а, йолаш йолча транспортаца комбайнаш Іалашъе тарденна дале, (силос чуйолла кІоаг уллув бар, хьажкІаш Іойоасаю хьет а гаьна яцар) хІанз юрта гаьнагІарча участкера хьажкІаш чуэцача хана болх беш йола ийс комбайн Іалашъюлац.

Кхай юкъе кхаьчача хана соц комбайн. Аьта гІадамаш тІадола трактори лафет дІайода, бакъда, из юхаялцца комбайна кІал оттае е машин а е лафет а йоацаш латт. Кастта соц цхьаькха комбайн а. Цу тайпара сурт Грозпера—Ростов бодача наькъан цунах дІакъаьста Орджоникидзевски станице дІачубодача наькъан йистте, дІа-юха тІех мел воалачоа гуш да.

КПСС Центральни Комитета Генеральни секретара Л. И. Брежнева дІайха моаршал дахьийтача Кабардино-Балкарерча «Трудовой горец» яхача колхоза механизаторийн хьажкІаш лелаерий патриотически гІулакх хьал а лоацаш Липчанский Николая отрядо дош деннад шин сменагІа болх а беш, хІара комбайнаца денибуса 8-10 гектар хьажкІаш чуэца, йиъ агрегатаца 450 гектар 15 дийнахьа чуийца яккха, аьнна. Из инициатива хьаллаьцай вокх отрядашта а. Балхахара безам совбаккхара моральни материальни стимуллаш а белгалъяьй колхозе. Кхаь дийнахьа баьча балха итогах хьалхара моттиг яьккхача агрегата цІе вымпел хьожаю, механизатораршта ахчан премии лу. Из дерригa де лаьрхІа да. Бакъда лоадам боацаш да аьнна хетар а теркалдеш болх вІаштІехь ца боаккхе декхар дизза кхоачашдулургдац.

ТРАНСПОРТ ТОЪАЦ. МАЛАВ БЕХКЕ?

«Путь к коммунизму» яхача колхозе хьажкІаш чуэца 14 комбайн кийчъяьй укх шера. Болх беш ийс мара яц. Фуд бахьан?

— Транспорт тоъац йоах,— шоллагІча бригадэ бригадира Аксютенко Петра.

— Фу дергда? — оаха жоп далар дог дІахаш санна хетт колхоза бригадира.

Укхаза, гаьна йоацаш, кхайна юххье сихха траншея яккха мегаргьеций аьта гІадамаш Іочудохка, Іай чура доакъар хьалъийцача юха дІакъовларгйолаш?

Цу хаттара хоадамболлаш жоп дэлац Аксютенкога, хІана аьлча хІанз укх сахьате цига эттача хьале эггара аьттув болашагІа дола гІулакх из хилар кхетаде ца ловндаь.

Колхоза хьатта кІезигагІа яле а 200—250 тонн хьажкІаш Іайнай. Укхаза а дукхагІча даькъе йоацача транспорта бехк хІатІабалла тІерт. Бийсанара смена вІаштІехь а яьккха сихха хьет хьаІайнача хьажкІех мукъаяккха торо колхозе массе хана йолаш я.

200 тонн гаргга хьажкІаш Іайнай Ленина цІерагІча колхоза хьатта а, хІаьта уж миссел ганараш а да укхаза.

— Машинаш кІезига я. бакъда хІаьта а ши ди далалехьа бийсанна болх баь а хьатта хьаІайна хьажкІаши гидуаргаши цхьалхайоахаргья оаха, — дош делар колхоза председатела Моасаев Муслима.

Транспорт тоъац. Малав бехке?

Цу хаттара жоп дала дезар малав хьежача бакъахьа я КПСС Сунженски райкоми къахьегамхой депутатий райсовета исполкоми.

С. СУЛТАНОВ.

КЪИЛБАСЕДА-ХІИРИЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАНА ОКТЯБРЬСКИ РЕВОЛЮЦЕ ОРДЕН ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Коммунизм хьалъеча теламаш дахарах а Къилбаседа-ХІирий АССР хьаяь 50 шу а Къилбаседа ХІирийче ший лоІамагІа Россех дІакхийтта 200 шуи дизарца дуьзаденна а Октябрьски Революце орден лойла Къилбаседа-ХІирий Автономни Советски Социалистически Республикана.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1974 шера 26 сентябрь.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СЕССИ ХЬАЕЛЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо СОЦАМ БУ:

пхезлагІа хержача Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета VIII сесси 1974 шера 25 октябре город Грозне гулъе.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Г. СКЛОКИН.

г. Грозный,
1974 шера 25 сентябрь.

ВНР ПАРТИЙНО-ПРАВИТЕЛЬСТВЕННИ ДЕЛЕГАЦИ МОСКВЕ КХАЧАР

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето ехарагІа 25 сентябре официальни доттагІала визитаца Москве енай Венгерски социалистически болхлой парте Центральни Комитета Хьалхара секретарь Янош Кадар кертe вола Венгерски Халкъа Республика партийно - правительственни делегаци.

Делегацена юкъе ва ВСРП ЦК Политбюро член, ВНР Министрий Совета Председатель Ене Фок, ВСРП ЦК Политбюро член, ВСРП ЦК секретарь Карой Немет, ВСРП ЦК Политбюро член, «Таршадалми семле» яхача журнала керттера редактор Валерий Бенке, кхыбараш.

Янош Кадарца цхьана енай цун сесаг Мария Кадар. Венгерски Халкъа Республикаи Советски Союзеи паччахьалкхений байракхашца егача Внуковски аэродроме социалистическа Венгре кулгалдеча партийни паччахьалкхени деятелашта накъабаха бар КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев, КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин, КПСС ЦК Политбюро член, ЦК секретарь М. А. Суслов, КПСС ЦК секретарь К. Ф. Катушев, кхыбола официальни нахи Москверча къахьегамхой вокзалаши.

Новкъост Я. Кадаран цун сесаган накъаена яр иштта В. П. Брежнева а.

25 сентябре Кремле дІайолаелар советско - венгерски переговораш.

СОВЕТСКО-ВЕНГЕРСКИ ПЕРЕГОВОРАШ ДІАХО ЯР

26 сентябре Кремле советскии венгерскии кулгалхоша дІахо дийцар КПСС-аи ВСРП-анеи, Советски Союза а Венгерски Халкъа Республикана а юкъера доттагІали массе оагІорахьара цхьана леладу гІулакхаши дІахо кІоаргдарея чІоагІдарея дешаех а хІаьта иштта дунен халкъашта юкъерча политика актуальни проблемаех а шоашта хетараш.

ЦІенача доттагІалеи вошалеи хьалашка еш я переговораш.

(ТАСС).

КПСС Центральни Комитетеи СССР Министрий Советеи

«1971—1975 шерашка СССР халкъа боахам дегІабоалабара Паччахьалкхен пхе шера плана хьакъехьара» КПСС XXIV съезда Директиваши СССР Закони кхоачашдеш а кхуваш йоагІача тІехьенна кхетам балара, бераш долаш болча дезалашта материальни новкъостал доккхагІа дара, советски халкъа вахара боарам лакхабара дикагІдола хьалаш вІаштІехьдахар духьа а КПСС ЦК-ан СССР Министрий Совето кийча яь чІоагІъяьй кІезига Іалашбаьча дезалий берашта тела пособеш юкъедоаладара тІаерзаяь йоагІаш йола мероприятеш.

Пособи бетта 12 сом хьожа а ду, дІа а тел хІара дезалхочоа хьатІайоагІа еррига юкъера доход бетта 50 сомал тІех йоацаш болча дезалашта. 8 шерага кхаччалца ха яланза долча хІара бера лоархІаш.

Пособи ийде бокъо луча хана дезала хьатІайоагІача ерригача доходана лоархІаргда алапи, премии, колхоза общественни боахаме болх барах ийбу мах, пенсеш, пособеш, стипендеш, цунча тела кхы тайпа ахчаш а хІаьа иштта ший доалахьара боахам лелабарах тІайоагІа доходаш а.

Болхлой, гІуллакхерча наьха, военни гІуллакхаш тІа барий, дешархой, колхозий члений дезалий берашта пособеш хьежадарея дІателарея болх предприятешта, учреждениешта, организацешта, колхозашта, эскара доакъошта тІабулл, хІаьта балха боацача пенсионерий дезалий берашта пособеш телара болх — социальни Іалашон органашта.

Берашта лаьрхІа пособеш хьежа а дергда. дІа а тергда нанна цо болх беча е дешача моттиге, хІаьта нана болх беши дешаши ене—цун мара болх беча, гІулакх деча е дешача моттиге.

Уж пособеш юкъедоаладешше а юташ я 1944 ш. 8 июлерча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указо оттаяь дукха бераш долчеи цхьаьчеи ноаношта пособеш хьежадарея теларея порядок.

КІезига Іалашбаьча дезалий берашта пособеш теларга дІаухийтаргда хІара шера 1,8 миллиард сом.

Уж пособеш берашта дІатела доладу 1974 шера 1 ноябре денз.

КОЛЛЕКТИВА ТОЛАМ

Нохч - ГІалгІай мебельно - хьун хІамаш еча «Терек» фирма продукци вай мехкарча дуккхача моттигашка дІакхоачаши дика йовзаш я.

25 сентябре сервант, кочамашта лаьрхІа йолен универсальни ши шкаф цхьана йола комплекташ дІакхахьийта йолаяьй Узбекски, Таджикски ССР-шка. ЦхьоалагІча октябрга кхачалехьа цу продукце 20—25 вагон Грознера дІайохьийтаргья цу шин республике.

* * *

Укх деношка вай мехкарча мехкдаьттахоштa, цу даькъе Башкирски АССР, Татарски АССР, Куйбышеве, Перме дІахьийтай мехкдаьттахошта чІоагІа эшаши цар чІоагІа хратташи йола Октябрьски Революце орден лелаеча «Красный молот» заводе кийчъяь ЦА-320 М яха цементировочни агрегаташи 4АН-700 яха насосни йиъ агрегати.

ПОЛИТИЧЕСКИ ДЕШАРА КЕРДА ШУ

КПСС райкомаша, горкомаша, юххьанцарча партийни организацеша дукха болх баьб кадрай политическии экономически дешара кердача шера кийчо еш. Керттера теркам тIабахийтар дешара тайп-тайпара формаши системаши вIашагIтохара, политически е экономически дешара моллагIча а цхьан формагIа хIара къахьегамхо, болхло, колхозхо, специалист, кулгалхо дешаш хилийтара.

Марксистско - ленински теори КПСС политикеи йовзара къахьегамхой дуккагIа тIакхувш хилар теркал а деш, нах дешара звеношка вIашагIтохача хана партийни дешара звеношта юкъе меттел хIара звенои чухь а долаш дола предметаш хьалха - тIехьа ма доаггIара лерттIа Iомаделга нийсдир.

Партийни дешара иштта йола система геттара боккха лоархIам болаш я диалектико-материалистически мировоззрени нийса хьахилийтара, коммунизм хьалъеча хьинар а сакхетам а болча наха кхетам балара.

КПСС XXIV съезде белгалдаьккхар вайцига кхаь лагIах — юххьанцарча, юкъерча, лаккхерча звеноех латта нийса йола партийни дешара система хьахилар. «Цо Iалашду хьалхатIехьа йоаггIача тайпара парте теори, истори, политика Iомаелга, дешар вIаштIехьдоаккхача хана коммунисташ кийчбалара боарами цар хьашташи теркалде йиш хулийт партийни комитеташка», — яьхад КПСС XXIV съезде яьча Отчетни доклада тIа КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева.

Дешара кердача шера кийчо еш, дешара ерriга формаш вIашагIтохаш кIезига лоархIам банзар партийни организацеша кадрай марксистско - ленински образовани дифференцированно къоастаяра. Эггара дукхагIа из холу политически дешара лаккхерча звене. ХIанз партийни организацеша холуш дукхагIа теркам тIабохийт интеллигентий тайп-тайпарча категорена, кулгалдеча кадрай теоретически дешара.

Политически экономически дешара кердача шера ерригача звеношка хургйолча занятей керттера чулоацам хургба, хьалха а санна, марксизма-ленинизма идеяш, парте XXIV съездеи КПСС ЦК Пленумийн материалаш, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева докладаши къамаьлаши. Цар тIа массе а оагIорахьара анализ яьй СССР-е коммунизм хьалъяра, хIанзарча дунеи общественни дегIаахара керттерча проблемашта. Политически экономически дешара юкъе лоархIаме моттиг лоацаргья Iилма-технически прогресс сихъяра, доал делга эргадаьккха тоадара ларда тIа производства эффективность лакхъяра дешаша, къахьегамхой вахара хьали культурни боарами лакхбара, дIахо а халкъа социальни цхьоагIо чIоагIъяра, социалистически демократи дегIайоалаяра дешаша, КПСС дунеи халкъашта юкъе беча балха, дунеи арене социализманеи капитализманеи юкъе латтача идеологически къовсама дешаша.

Цу дешашка хьежжа дешара планаштеи программаштеи, хIаьта иштта дешареи методически пособешта юкъе доагIаш дола хувцамаш а тIатохараш а даьд.

Партийни, комсомольски, хIаьта иштта экономически дешара системе Iомадергда 1974 шера 14 июне Москве Бауманский хоржамий округа харжархошта хьалхашка КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева даь къамаьл.

Политически, коммунистически къахьегама, экономически школашка КПСС экономически политика актуальни проблемай, парте социальни политика цхьадолча дешай, КПСС арахьарча политика а халкъашта юкъерча доттагIала а дешай цхьа-ши занятеи е могаду.

Партийни дешара юххьанцарча звене В. И. Ленина биографи, «Политически знаней лардаш», «Экономически знаней лардаш» Iомаешие а «КПСС чурчеи арахьарчеи политика дешаш» Iомаде доладергда.

Юкъерча звене керттера теркам тIабохийтаргба марксизма-ленинизма лардаш кIоаргга Iомаяра. Дешара программа кхоачашъяьчул тIехьагIа, дешабагIарашка хьежжа цига Iомаде могаду КПСС чурчеи арахьарчеи политика дешаш, КПСС исторе, Iилча коммунизма актуальни проблемаш.

Республике бахача наха интернациональни атеистически кхетам балара башхалонийн вктуальни декхарийн теркам а беш теоретически семинарашка Iомаергья укх дешаех йола марксизма-ленинизма произведенеш: «В. И. Ленина къамий деша хьакъехьара балхаш КПСС къамий политика теоретически ларда я», «В. И. Ленина дынахи киназахи яхар», «Пролетарски интернационализмах бола марксистско-ленински хьехами вай замен», «Материалистически хьахилари къаьначa замах юхедиса во гIулакхаш дIадахара наькъаши», «Социалистически обществана Iилман ларда тIа доал дара лардаш», «ХIанзарча хьара КПСС экономически теории экономически политикеи», «Вай хана советски общество социально-политически дегIаахара керттера проблемаш».

Назрановски, Малгобекски, Сунженски, кхыча районашка дукхагIча даькъе уж проблемаш Iомаергья.

ХIаьта иштта цига Iомаергья «Керда саг хьахилийтар коммунизм хьалъяра керттерчарех цхьа декхар да».

Комсомольски политически дешара системе керттера теркам тIабохийтаргба марксистско-ленински теори комсомола XVII съездага КПСС ЦК дахьийтача моаршал тIа, цига новкъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьла тIа оттадаьча декхарашца айхха ювзаш Iомаяра, ВЛКСМ XVII съезда материалаши решенеши комсомольцашта а кагирхошта дIайовзийтара. Царга хьежжа дешара кружокийн семинарийн программашта юкъе доагIаш дола хувцамаши тIатохараши юкъедихьад.

Дешара керда шу дIадоладергда «Коммунизме даха Iомалу, коммунизм хьалъю вай» яхача урокаца.

Сентябрь бетта комсомольски политически дешара ерригача кружокашкеи семинарашкеи дешаш хургболча нахаца организационни собранеш йир. Цига дийцар дешара шу дIадоладара, ленински урока хьакъехьара дешаш.

Кердача дешара шера партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш болх беш хургья «Къахьегамхой экономически образовани тоаярах» бола КПСС ЦК сопам кхоачашбеш. Типовой программашка хьежжа кхаь а звенонна йолча экономически школашка Iомаергья «Экономически знаней лардаш», «Экономикаи производствана доал дареи лардаш»; «Доал дара Iилмеи практикеи», Лаккерча звенои теоретически семинарашка а Iомаергья тайп-тайпара йола экономически проблемаш.

Дуккхача экономически школашка деша багIараша дIахо а кхоалагIча шера Iомаергья «Экономически знаней лардаш», дуккагIйола занятеш хургья практически заданей методагIа.

ДIадахача дешара шера практически заданеш кхоачашъеш болхлоша, колхозхоша, специалисташа юкъейоалайир къахьегама овсарле лакхъяра, арахеца продукци дикагIа хилийтара пайдане хургйола предложенеш. Политически экономически дешарах пайда эцара боккха лоархIам болаш я практически заданей метод. Цо новкъостал ду марксистско-ленински теори массе а оагIорахьара Iомаяра, дешаш Iомадаьр общественни производствени вахара юкъе доаладара. Из метод айхха ювзаенна я партийни пропаганда керттерча ленински принципаца — теории практикеи хадданза ювзаенна хиларца.

Iомаеча курсага, хIара тема Iомаяра башхалонашка хьежжа оттаеш я практически заданеш укх шера. Теркалбергба дешабагIарий политически юкъарчеи дешара боарам, цар производственни общественни балха характер. Цудухьа дуккхача тайпара хургья уж. Из кIоаргга довзаш хила веза пропагандист.

Дешара кердача шера республика кулгалдеча активо дIахо а экономически дешар дешаргда. Дешара кхоалагIча шера а цар Iомаергья «Экономикана Iилманца доал дара лардаш», «Доал дара Iилмеи практикеи» дешара реферативни метод юкъейоалаергья цига.

Промышленноста кулгалхоштеи специалиштеи дешара занятеш хургья Грозненски мехкдаьтта институте, хIаьта юрта боахама кулгалхоштеи специалиштеи Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университете. Теоретически семинараш хургья КПСС обкомеи Грозненски горкомеи.

Дешара кердача шера дIахо а болх беш хургьи дукха нах юкъе болхаш йола коммунистически къахьегама школаш, къахьегама дикача методий школаш, халкъа университеташ, пропаганда кхыйола формаш.

Дешара кердача шера кийчо а еш КПСС райкомаша, горкомаша, юххьанцарча парторганизацеша къаьстта теркам тIабахийтар пропагандисташ, кружокийн теоретически семинарийн кулгалхой хьахаржара, уж кийчбара. Дуккхача пропагандисташа шоай знанеш кIоаргйир парте обкома политически просвещене курсашка, КПСС райкомашка, горкомашка, йоккхача предприятешка хиначa семинарашка. Цига пропагандисташта хьалхашка къамаьлаш деш хилар республика партийни, советски, боахама кулгалхой, вузай Iилмахой. Пропагандистий состав эргаяьккха тоаеш боккха болх баьб.

ХIанз къаьстта лоархIам болаш да пропагандистий марксизма-ленинизма знанеш кIоаргъяр. Пропагандистий дешара программаштеи планаштеи юкъеяхийтар дегIаенача советски общества, КПСС арахьарча политика, дунеи халкъаш мукъадахара хIанзарча болама актуальни проблемаш. Методически кийчо еш керттера теркам тIабахийта боагIа наха политически дешар хьехареи кхетам балареи ленински принципаш Iомаяра, цар опыт практикана юкъейоалаяра.

Доаккхий декхараш тIадожаду коммунисташта пятилетка дийлагIча, къоастамбеча шеро, дукха хIама дIадех парте дош нахага дIаккхачийта дезарашкара. Вай пропагандисташ декхарийла ба къахьегамхоша тIайийца социалистически декхараш массанахьа а толамца кхоачашдара новкъостал де. Практика хьахьокх советски халкъа хьалхашка парте оттадаьча декхарашца хIара шоаш боаккха ког бустача пропагандисташа мара толамаш ца доахаш хилар.

Уж декхараш дика довзар, шийн пропагандистски говзал лакхъяр, Коммунистически парте теория политикеи дешабагIача берригача нахага Iомаяйтара тIехьа тIагIертта къовсам лоаттабар — иштта да хIанз вай пропагандистий керттера декхар.

Къаьстта теркам тIабахийтар комсомольски политически дешара пропагандисташ кийчбара. Уж кийчбир КПСС дикагIа кийчбеннача членех.

Атта бац пропагандиста болх. Из знанеши говзали йолаш хила веза, творчески болх бара цунна дукха ха а хьалаш а эш, уж хилийта а деза. Кхыдола общественни гIулакхаш тIадехкаш цун пропагандистски болх лаьгIбалийта йиш яц.

Пропагандисташта долча новкъостала тайп-тайпарча актуальни темай разработкаш кийчъяьй, царна бIарччача дешара шера методически новкъостал де лерхI.

Республика КПСС райкомаша, горкомаша, юххьанцарча партийни организацеша коммунисташтеи парте боацараштеи марксистско-ленински дешар хьехачa шоай керттера декхар лерхIа деза дешара эффективность, цунах хьабоала пайда лакхбар, дешабагIарий къахьегамеи, общественни хьинар лакхдар, КПСС XXIV съезда решенеш толамца кхоачашъеча дешарах новкъостал хилийтар.

Л. КОДЗОЕВА,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома политически дешара ЦIеи заведующи, экономически Iилмай кандидат.

КХОАНА — МАШИНАШЪЕЧУН ДИ

Грозненски «Электроприбор» заводе хьалхалаттачарех ба № 5 йолча сборочни цеха болхлой. БархI бетта товарни продукци арахецара пачхьалкхен план 101 процент кхоачаш а еш, планагIа лаьрхIачул совгIа цеха коллективо арахийцар 58 эзар сома маьха продукци.

Хьинаре къахьегарца белгалбаьнна ба электрографически машиний наладчикаш Пригорнев Виталий Георгиевич, Николаев Валентин Алексеевич, Хлякин Алексей Федорович, кхыбараш.

СУРТА ТIА: электрографически машина наладка еш ба наладчикаш.

И. ПЛИЕВА сурт.

Болх кхы а дикагIа бергба

1966 шера денз сентябрьча бетта тIеххьарча кIирандийнахьа шоай цIей дезду вай мехкарча машинашъераша. Мехка халкъа боахама эша тайп-тайпара техника—вай хара машинаш, механизмаш, приборош - хьаерий къахьегам боккхача лоархIаме боландаь Советски правительства традиционни цIей санна дезде белгалдаьд машинашъечун Ди.

Халкъа боахама цхьа дакъа корадоагIаргдаи машинашъераша яьча кердача техниках, оборудованех, приборех пайда ца эцаш. Машиностроенех ала а доагIаш оал индустре дог аьле.

Вай партеи правительстваи къаьстта чIоагIа йоакхо ю машинашъелга дегIадоаладара. Из йоакхо бахьан долаш исторически лоацача хана машинаши приборашн хьаяра Советски Союз Европе хьалхарчеи Дунеи тIа шоллагIчеи моттиге я.

Машиностроене йоккха центр а хинна дIаэттай вай республика а, Нохч-ГIалгIайчен машинашъераша карадерзадаьд дуккха а керда тайпа машинаш, механизмаш, прибораш хьаелга. Нохч-ГIалгIайчене арахецаш йола продукци дика лоархIаш я мехкдаьттахоша, химикаша, автомобилисташа, гIишлонхоша, яйгачеи кхачани промышленноста болхлоша. Дукха продукци дIайода вай республикера социалистически содружества мехкашка, IарбийI мехкашка, Инде, кхычахьа.

Шийн цIейна дика накъайоагIа «Красный молот» завода Октябрьски революце орден лелаю коллектив. Продукцена реализаци яра 8 бетта план 101,2 процент кхоачашъяьй, планал совгIа реализаци яьй 316 эзар сома маьхерча продукцена, шера планагIа лаьрхIар 200 эзар сом мара ца хиннача.

Производства боарама, къахьегама овсарле лакхъяра, продукцега дIадодар чухьнахьадаккхара хьокхамаш тIеххкоачашдаьд. Укх шера 8 бетта арахийца валови продукци соахка цу хана хиннaчул 13,4 процент дукхагIа я, хIаьта цу юкъа къахьегама овсарле 10,5 процент лакхъяьй, продукцега дIадодар чухьнахьа даккхар бахьан долаш 63 эзар сом кходаьд. Цу хана чухь завода коллективо кходаьд 2,2 миллион киловатт электроэнерги, 1350 тонн условни доагор, бIаьш тоннаш металл а кхыйола материалаш а.

Технически прогресс сихъяра парте XXIV съезда решенеш кхоачаш а еш, красномолотовцаш керда тайпа мехкдаьтта оборудовании аппараташи арахецилга карадерзадеш ба. Завода специалисташа болхлошца цхьана керда хьаяьй насосни цементировочни агрегаташ, Къилбаседен районашка лохатемпературай хьалашка скважинашка болх байтара йола арматура блок, караерзаяьй хIанз эIамига габарит йола арматура, 15ТО яха насосий колонна головкаш, электрогидраташ, кхыйола оборудовани. ИйслагIча пятилетка шерашка завода коллективо керда арахеца йолаяьй 30 тайпа совгIа йола оборудовани. Пачхьалкхен комиссе яьча решенегIа заводо арахецаш йолча 10 тайпа оборудованена дикала хьалхара категори оттаяьй.

ХIанз завода цехашка а отделашка а, Лихачева цIерагIча Московски автозавода хьокхамагIа, болхлойн специалистийн социалистически яхь яржаш латт Iилманнеи техниканеи карагIдаьннар сихагIа балха юкъедахьара а хIаьта цун ларда тIа арахецаш йолча оборудоване мощность совъяккхареи дикал тоаяреи духьа.

Технически прогресс сихъеча хьинаре дакъа лоац завода рационализатораша.

Духхьал укх шера хьалхарча ах шера цар енна балха юкъейихьача 228 рационализаторки предложене шера 109 эзар сома рузкъа кхоле торо лу. ИйслагIа пятилетка йолаелча денз завода рационализатораша балха юкъейихьай 1449 предложени, экономически эффект 721 эзар сом а йолаш.

Рационализаторски балха юкъе хьинаре дакъа лоац производстве хьалхалаттараша нн. В. Цехановича, А. Георгиева, В. Рожона, Е. Кораблева, В. Белоножкина, В. Греймана, Л. Флейтова, М. Петрова, кхы дукххачар.

БархI бетта плани тIаийца социалистически декхараши кхоачашдеча дика хьокхамаш доах №№ 4, 12, 13, 14, 15 йолча цехий коллективаша. Массаза а санна социалистически яхье хьалха латташ хьабоагIа заводера болат лоаладераш (цеха начальник нов. Коваленко С.). Болат лоаладаь кепадоттара бархI бетта план 108,1 процент кхоачашъяьй цеха коллективо, хIаьта къахьегама овсарле лакхъяра задани — 108,3 процент.

Болат лоаладерий болх даим шай лерагIа лел, цар массаза а эргайоахаш тоаю технологи. Цудухьа царга я министерства а машиностроене болхлой профсоюза ЦК а карара-кара тела ЦIе байракх.

Дикача къахьегама совгIатаца белгалдоаккх укх шера болат лоаладераша машинашъечун Ди. Цу дезача цIей сийна вахте а этта сентябрь бетта шоллагIча декаде кхоачашйир лоаладаь болат кепадоттара 9 бетта план, хIаьта ер бутт бовлехьа планал совгIа 600 тонн болат лоаладаь кепадотта лаьрхIа а ба уж.

Яхье баьннарашта юкъе хьалха я мастер М. Зиброва керте латта комплектовщикийн мастер Е. Арефьев вола обрубщикийн бригадаш, вовкхагIвола мастер Н. Горин вола лоаладаь болат тIехнийса - кепадоттара участка болхлой.

Хьинар айденна къахьегаш я № 12 йолча цеха (нач. нов. Пономаренко) коллектив а. Федор Волков керте волча слесарий-сборщикий бригадо хIара дийнахьа 180—190 процент кхоачашъю смени нормаш, хьабеш бола болх геттара дика а болаш. Бригаде белгалбаьна дика къахьегаш ба слесараш-сборщикаш П. Карыкин, А. Рыбаков, Е. Любчанский, кхыбараш.

Графикал дикка хьалхаювлаш болх беш я кузнечни цеха (начальник И. Войцыцкий) коллектив. Поковкаши штамповкаши яра 9 бетта план ханал хьалха: сентябрь бетта шоллагIча декаде кхоачашъяьй цо. Яхье баьннарашта юкъе хьалхарча мугIаре латт коммунисташа В. Вербицкеи Л. Бехтеревеи кулгалду бригадаш. Цар хIара дийнахьа 1,5—2 смени задани кхоачашъю.

Укхаза хьадеш мел дола балхаш кIезигчун а доккхачун а хьисап дяь дIаоттадаь да.

ХIаране къаьст-къаьста йола производственни заданеш а тIаийдаь социалистически декхараш а ханал хьалха кхоачашдара тIехьа социалистически яхь йоаржаеча доккха дакъа лоац производства новаторашеи ударникашеи. Царех 200 гаргвача саго машинашъечун Ди тIакхоачаш производства объемагIа йола шо-шоай пхе шера программа кхоачашъяьй. Царех дуккхабарашта министерства а завода а СийIлеи грамоташ еннай. Царех ба формовщикаш В. Буслаев, А. Кузнецов, стерженщик Н. Пачалова, слесараш-сборщикаш Э. Абрамов, Р. Джафаров, токараш В. Гуколов, И. Ибрагимов, обрубщик А. Ахмедов, штамповщик Г. Магомедов, кхы дуккхабараш а болаш веррига а 78 саг.

Цунца цхьана хьоахаде доагIа заводе пайда эцанза производства резерваш хилар. Из да производственни мощностех массанахьа а бизза а пайда ца эцилга, балха ха йоаеш, къахьегама дисциплина телхаеш цхьаццадола кхоачамбоацараш наг-нагахьа гучадувлаш моттигаш нийслуга.

Цунца дувзадена тха декхар фуд альча, из да долаш долча кхоачамех бизза пайда эцар, ийслагIча пятилетка дийлагIча, къоастамбеча шера пачхьалкхеи план а тIаийца социалистически декхараш а кхоачашдаран деррига технико - экономически хьокхамаш тIеххкоачашдаран завода ерригa коллектив оарцагIйоаккхилга, из кхоачашде тха вIаштIехьа а дарга.

К. ГОЦКИЙ,
«Красный молот» завода керттера экономист.

ЦIЕЙНА НАКЪАДОЛХАШ

Тха цеха коллективо лаккхара социалистически декхараш тIаийцад, товарни продукци арахецара шера план 25 декабре кхоачашъе а, планал совгIа 1200 электроинструмент вIашагIйолла а, 1973 шерарчул къахьегама овсарле 10,6 процент лакхъе а, хIаьта брак ярах хулаш дола зе 32 процент лох а деш, 60 сага квалификаци лакхъеи 150 сага шоллагIа балха говзал Iомаен.

Дика кхоачашду оаха уж декхараш. Масала, укх шера 8 бетта товарни продукци арахецара план 101,8 процент кхоачашъяьй, къахьегама овсарле 11 процент лакхъяьй, браках хула зе 42 процент кIезигдаьд. ХIаьта 67 сага квалификаци лакх а еш 162 сага шоллагIа балха говзал Iомаяьй.

Шу чакхдала цхьа квартал мара йисаяц, бакъда цеха коллектив цу квартала а бIарччача шера а план ханал хьалха кхоачашъяра хьинари низ ца кхобеш къахьегаш я.

Дукха ба тха цехе хьалхалаттараш. Царех ба, масала, сборщица Яндиева Тухана Дугурхан, Наталья Егоровна Конищева, сборщицай бригадираш Тумгоев Ахьмада Тамара, Софья Себятуловна Кибишева, Тока Юшаева, йижарий Оздоевгlар Хьаваи, Лейлаи, Александра Николаевна Шевлякова. Оздоева ГIалиха Дебахая, кхы дуккхабараш а.

Тха цехе дукхагIбараш вайнаьха кхалнах ба. Уж ба заводе балха бахкалехьа аьшка оатхал хьа миша ю ца хайна кхалнах. ХIанз цар дика болх барал совгIа чоалхане балхаш де къона бараш Iомабу.

Укх тIеххьарча хана тха долча балха ук 8-10 класс чакхъяьккха йийгаш. Цар Iальмате дика Iомаю шоашта хьахьехачарна цхьан хана кхетае хала хинна операцеш. Царех дукха ха ялалехьа квалифицированни болхлой хул.

Бригадашта юкъерча яхьа 8 бетта итогаш йича хьалха хилар Л. В. Бериллои Д. Т. Яндиеваи бригадаш. Уж коллективаш хIанз 1975 шера чотах къахьегаш я.

Тха цехе болх беш яр Экажева Лизас кулгалду сборщицай бригада. Даим цехерча бригадел тIехьаюсаш яр коллектив. Цеха комсомольски организаце (секретарь Цечоева Хьава) могадарах цунах комсомольско - кагирхой бригада йир, бригадир хувца а ца хувцаш.

Цу бригаде хьожабир дукха ха йоацаш цехе баьхка къона болхлой. Царех дукхагIбараш школера боагIаше а бар.

Дукха ха ялалехьа белгалдаьлар къоначар хьинар. Лакхлора балха темпаш, дукхагIа хулар кийчъю продукци. Дукха ца говш, тIехьаюсаш хинна бригада хьалхалаттарашца нийсъелар, тIаккха хьалха а яьлар. ХIанз из къоначар коллектив укх шера IV-ча квартала чотах къахьегаш йола тоъал ха я. Цу бригадера массава а шишшеи кхоккхеи балха говзал Iомаяь ва. ХIаьта 60 процент кIезигденнад брак ярах хула зе а.

Бригада коллективо яхь лелаю город Орджоникидзерча ОЗАТЭ завода цхьан бригадаца.

ХIанз бригаде дукха ба завода СийIлен доска тIа баьхна болхлой. Царех ба Нальгиева Люба, Шадыжева Хьанифа.

Тха цехо арахийца продукци вай мехка дуккхача районашка яха ца Iеш, доазол дехьа а йода. Ахриев ГIапура цIерагIча Назрановски «Электроинструмент» завода эмблема тIайола сверлилкаш кхоат 31 мехка, Англе, Франце, санна долча дегIадаьккхача капиталистически мехкашка, Африкеи Азей. Уж хьаеча дизза дакъа лоац тха говзача, хьинар долча кхалнаха.

Х. МЕСТОЕВ,
Назрановски «Электроинструмент» завода сборочни цеха начальник.

ПРОПАГАНДИСТИЙ СЕМИНАР

Нохч-ГIалгIай АССР МВД-е семинар хилар милицеи военизированни пожарни охранаи мугIаречеи вIамагIйолча начальствующи составаца еча политически занятей группай кулгалхошца.

Семинаре дIадахача шера политически дешара итогаш йир, дешара кердача шера башхалонаш къоастайир. Цул тIехьагIа массехк лекцегеи докладагеи ладийгIар пропагандисташа. «КПСС-ои Советски пачхахьалкхеюи КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяра чакхдоаха гIулакхаш» яха лекци йийшар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома лектора нов. В. В. Башкина.

Вай мохк экономически дегIаахара актуальни проблемай хьакъехьа пропагандисташта хьалхашка къамаьл дир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома лектора нов. С. Б. Берсанукаева.

«В. И. Ленин, Коммунистически парти социалистически законностеи правопорядкаи хьакъехьа. Социалистически законность йизза кхоачашъяр — советски милице, чурча гIулакхий органаша чакхдоахача гIулакхий ларда» яха лекци йийшар Нохч-ГIалгIай АССР МВД политико-кхетама балха отдела начальника Р. Э. Жуббес.

Семинар чакхйоалаш пропагандисташта хьалхашка къамаьл дир Нохч-ГIалгIай АССР чурча гIулакхий министра милице инарал-майора Н. И. Гусевна.

В. КОФТУНОВ
МВД политико - кхетама балха отдела инструктор.

ХЬИНАР ДОЛА ЙОI

Тхо дIачудаьннача канцеляре кхо саг вагIар: судисполнитель Ахмадов Абукар, суда заседане секретарь Цалоева Линда, суда секретарь Цалоева Тамара. Назрановски мелькомбинате хьалха болх беш хиннача, гIулакх тесса леладарах пачхахьалкхенна доккха зе даьча Султыгова, Евлоева, Аушева, Костоева, Ужахова приговора иттлагIйола оагIув кепатохаш машинка тIа ягIар Тамара.

Халкъа судахочо Л. И. Финогеновас даь приговор чIоагIдеш санна хеталора машинка клавишаша деча таташа.

Назрановски халкъа суда председатела С. У. Евлоева аьлар:

Секретарь Цалоева Тамара тха суда дикагIйола болхло я. Пхи шу мара дац цо болх бу, бакъда, ше лархIийта кхийнад цун. Кадай, хьинар долаш я из. Ше дер дизза а сиха а ду цо.

Мишта кхийнад-теш Тамаре делопроизводитела, суда секретара, машинистка болх Iомабе?

Цу хаттара жоп ше лу Цалоевас:

— Професси езаш хилча, из хала хилац.

— Хьайх лаьца кIеззига хIама дувцал, Тамара аьнна дийхар аз.

ЦIийелар из. ЩIагIа багIача наха бIарахьежар. Уж белакъежар. Дувцал, юха ма гIерта яхаш санна, корта оагабеш хоам бир цар.

«Назрановский» совхоза бухгалтера Цалоев Аюпа — цхьайтта дезалхо ва. Цун бераштa юкъе йоккхагIа я Тамара. № 15 йолча школе-интернате 10 класс йистеяьккхай цо. Шу хана юстице органашка балха гIоргья аьнна дагадацар цунна.

Шийна йовза суде секретаралла балха йола Пугоева Фатима йолча из фу деш я хьажа яхар из цкъа.

— Тхо долча хьайола, ховргда хьона.., — аьлар Фатимас.

Кхаь бетта яхар мо Тамарэ машинкаца кепатоха Iомайко Фатимас. Шийна а ца холуш, езаелар йоIа из професси. Фатима кхыча городе дIаяхар. Иштта 1969 шера цига балха кхаьчар Цалоева.

Шу а далале, суда секретаралла оттайир из. ХIаьта из цIенхаштта гIулакх ма дий. Учреждене болх вIаштIехьбаккхар, цун культура боарам лакхбар, чубаьхкача нахаца эзди гIулакх леладар эггара хьалха цунгара дIадолалуш да.

— Кепа Iайха хIана тох Iа, хьона уллув ма ягIий машинистка? — аьнка хьаттар овха Тамарега.

— ХIанз а къона я из, сиха кепатохац цо, хIаьта приговор чехка кийчде дезаш да, нах лийца боахк, дIадахьийта деза ер.

Иштта я Тамара. Болх ма боаггIара нийса бар я цун оамал. Суда канцеляре йоккхагIйола болхло Тамара я. Цунна дагабувл суде балха бола къона кхалнах.

Халкъа суда секретара болхний тайпара дола хIамаш ха дезаш ба. Судо нах тIаьцача дийнахьа дукха хул укхаза гIулакх долаш боагIараш. Судахочоа тIакхачалехь канцеляре гIолла чакхбоал уж. Тамарас, цар заявленеш Iо а йийше е цар яхачунга ла а дийгIе, фу де деза дIаоал царга. Цкъаза, судахочоа тIаваха а ца везаш, цун ха йоае а ца езаш, Тамаре ше чакхдоакх гIулакх.

Оамалаш тайп-тайпара йолаш хул суде боагIа нах. Бакъда уж моллагIаш бале а, Тамаре эзди ду царца къамаьл.

Суда балха тIа эггара керттерчарех цаI да суда приговораши решенеши шоай ханнахьа кхоачашъяйтар. Цунга дика хьож Тамара. Суда решеней копеш тIара даь йоазош, справкаш, хаттараш, денна жопаш — деррига а дика цхьалхадаьккхаи шийн ханнахьеи кхача дезача дIакхоачийт цо.

— Цул совгIа бухгалтери а я сога, — аьлар Тамаре. — Цкъаза, къаьстта квартал чакхйоалача хана, болх йистебаьлча а юхесаца езаш хул. Из-м чоте а дацар, — елагъеж Тамара.

Къаьстта теркал ю Тамаре жалобаш. Из цIенхаштта гIулакх ма дий. ХIара жалоба сага е бIарччача коллектива кхел къоастае езаш ма йий. ХIаьта цо ханнахьа регистраци ю, почте гIолла дIайохьийт, отчеташи карточкаши уттаду, архив лелаю, кхыдараш лу.

Дукха да суда секретара гIулакхаш. Бакъда уж дерригаш а дика кхоачашдулу хьинар долча йоIа Цалоева Тамарена.

Н. ЛИПКУСЬ,
Нохч-ГIалгIай АССР юстице министерства консультант.

ХЬИНАР АЙДАЬ

Баха ма боагIара накъабахар Грозне опытно - инструментальни завода болхлой шоай дезача денна. 8 бетта план 101,4 процент кхоачашъяьй. Планал совгIа 19 эзар сома маьха продукцена реализаци яьй, бедал, кхыйола материалаш кхоара чотах укх шера заданел совгIа 14 эзар сома пайда баьб.

9 бетта товарни продукцена реализаци яра план 101,3 процент кхоачашъяьй, планал совгIа 20 эзар сома а еш. Планал совгIа 22 эзар сома маьха продукци арахийцай.

Цхьаи сага сих лерхIаш производственни балха овсарле 2956 сом хилар соахка цу хана 2489 сом мара ца хиннача.

Къаьстта дика болх бу Кучеренко Василий Иванович керте латтача электромонтажни участка коллективо. Шийн план 111,3 процент кхоачашъяьй цо. Цул дукха тIехьа ца бусаш къахьег Володин Владимир Ивановича кулгалдеча механически участка болхлоша а.

Дукха ба заводе шоай планаши тIаийца социалистически декхараши дика кхоачашдеш бола болхлой. Царех ба токарь А. Р. Агапов, наладчик А. П. Тимашенко, кхыбараш.

Ю. ЮСУПОВ.

КЪАХЬЕГАМА СОВГIАТ

Башха дика къахьегама толамаш а даьха сийленца накъабоагIа машинашъечун дезача денна Аргунски «Пищемаш» завода болхлой. Продукцена реализаци яра ийс бетта план ханал кIира хьалха, 24 сентябре, кхоачашъяьй цар. Цу юхедисача деношка пачхахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа маьхала йоаккхаргья 150 эзар сома маьхера тайп-тайпара продукци. Товарни продукци арахецара ийс бетта план а дикка тIехкхоачашъяьй завода коллективо. Октябра календарагIа арахецаргья цар 280 эзар сома маьхера товарни продукци.

Планал совгIа продукци каьхала яккхарах, бедал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоарах ийс бетта заданел совгIа пачхахьалкхенна 77 эзар сом пайда баьб завода къахьегамхоша. ХIаьта арахецача продукцега дIабола мах лохбарах кходаьд цар итташ эзараш сомаш.

ХIанзлехьа гучабувлаш ба шоай пхе шера задании тIаийца социалистически декхараши кхоачашдаь бола болхлой. Царех ба слесарь-сборщик Устинов Владимир Артемович, слесарь - котельщик Исраилов Хизир, кхыбараш. ХIаьта дукха болхлой ба цехе пятилетка тIеххьарча шера чотах къахьегаш. Царна юкъе а хьалхалаттарех ба резчик Хантемиров Нажмулин, СССР Лакхехьарча Совета депутат, слесарь - сборщик Бусултанов Жамлайл, кхыбараш.

Б. КОСТОЕВ.

БЕРКАТЕ ЛАЬТТА МЕЛД ДУНЕН ТIА

ЮНЕСКО Дерригдунен юртбоахамен продовольственни организаце (ФАО) программагIа Iилмахой дунен халкъашта юкъерча кооперацие ларда тIа оттадаь дунен тIарча лаьттай керда карта дIаденнадар Москве хиннача почвоведий Х Дунен халкъашта юкъерча конгрессага.

1:5.000.000 масштаб а йолаш йолча дунен тIарча лаьттай картана лаьрхIа духхьашха тIанийцар лаьттай керда дунен халкъашта юкъера номенклатурен систематикен. Хьакъоастадаьдаь доккхийча лаьттай 100 тайпен дунен тIарча лаьттан тIагIолларча тIоан дуккха бIаьи тайпаши.

Бакъдар аьлча, цу картага къоастаюлургьяц дунен тIарча лаьттан тIом белгалоний ерригача чоалханен дукккача тайпанен проблемаш. цхьабакъда цо биззагIен ниисагIен хьахьокх дунен тIа лаьтта лелалара реальни Iалама хьал торонаши, йиш хулийт лаьттан ресурсашта йизза инвентаризаци е.

Дерригача дунен тIа хIанз юртбоахама культураш тIайолаш деррига а 1,5 миллиард гектар лаьтта мара дац — дерригача лаьттах итт процент гаргга.

— 2000-ча шера дунен тIа баха нах 6,5 миллиард сагага дIакхача тарлу, вешта аьлча тахан бахарашца ниисбича 2-за дукхагIа хургба, — аьлар биологически Iилмай доктора, Московски паччахьалкхен университета профессора Розанов Борисе ше АПН корреспондентаца къамаьл деш. — Бебаш латта нах продовольствена Iалашбулургба дунен тIарча лаьттай ресурсашта ниса, Iилман ларда тIа доал а деш юртбоахама продукце хьувкъам лакхбара чотах.

Къаьга итташ масалаш доаладе йиш я практике лаьтта лелаеча Iилманна карагIдаьнараш юкъехкхахьарах хьахинна дика хIамаш хьахьокхаш дола. Масала, вай мехка инженерни дренаж юкъейоаларо йиш хилийтай лаьтташка хий деххача хана шозлагIа тух тIадаргдоараш хьаьвача лаьттай дуккха миллионаш гектараш кIалхаръяха. Хин режим шолхонца нийсъеш лелаяо — Iаьржа доапача лаьттай зонерча лаьтташта мелиораци яра керттера метод — лаьттай беркат алсамдаккхара пайданегIа дола гIулакх. Эрозеца къовсам лоаттабара СССР тайп-тайпарча климатически зонашка лелаеча методаша йиш хулийт хьатIа-кхувча тIехьенашта лаьттай тIоа бIаьрчча лоаттабе. Довкъашкара пайдане оахкалаш доахача хана толхадаь лаьтташ юхаметтаоттаде торо хулийт хьехерцалаьча лаьтташта рекультиваци яро.

Пайда эца лаьтташ дукхагIа хилийтарен юртбоахама культурай продуктивность лакхъярен дехараш кхоачашдеча хана кIезига халонаш хьалхашка ниттаяц вай почвоведаштен агрохимикаштен. Тайп-тайпара миста лаьтташ дукхатIа да мехка. Цудухьа кийч а яь практике чакхъяьккхай овкъара, хьисаперча мистача лаьтташта окультиваци яра чакхйоахача мероприятей система цу даькъе, оахаргдолча лаьттай, кIоарга тIоа хьабар, хин режим нийса лелаяр, органически минеральни удобренеш дукхагIа тессар. ЛаьохIача боараме хьувкъам кхебергболча лаьттай системаш хьаярга дIакхоачаш латт тахан вай почвоведеи практически.

Мехка лаьттан тIоа дика бовзаро почвоведашка йиш хулийт сахаргдола керда лаьтташ хьахаржаран карадерзадаран рекомендацеш тела, лаьтташта хий деххаран цщалаш йокъаярая, солончакашта а солонцашта а мелиораци яра деча балхашта юкъе дакъа лаца.

Лаьтта лелалара практике шерра пайда эц мехка еча районированех: хьакъоастаяьй климата, рельефа хьалаш шоай тайпара долаш. бе-бе лаьтташ долаш йола 2000 совгIа лаьттай-агрономически зона. Мадарра аьлча, даннеш къаьсткъаьстача районий, областий, республикай лаьттан кердача картай хьисапе хадданза вхьалхайоахаш, вIашагIъетташ, кийчъеш я.

Карл ЛЕВИТИН,
АПН корреспондент.

БАЬЦАДААРАШИ СОМИ—ДУКХАГIА

Укх шера республика колхозаши совхозаши паччахьалкхенна 107 эзар тонн баьцадаараши 43 эзар тонн соми бохка безаш я.

Укх шера 24 сентябрь хьатIакхоачаш консервни заводашкен мах беза организацешкен дIакхаьчад 67 эзар тонн баьцадаараш. Из хул соахка цу хана дIадийначул 15 процент дукхагIа.

Дика цуэц баьцадаараш Ачхой-Мартановски района боахамаша. ХIанзле цу районера паччахьалкхенга дIакхаьчад 12,6 эзар тонн баьцадаараш. Из хул халкъа боахама планагIа доагIачох 87 процент. ХIаьта дIадахача шера цу хана дехкачунца нийсдича 24 процент дукхагIа.

Республике дукхагIа баьцадаараш кхедеча а шоайла яхь лелаеча а Грозненски Сунженски районех сунженцаш хьалха ба. Паччахьалкхенга баьцадаараш дохкара халкъбоахама план 66 процент кхоачашъяьй сунженски боахамаша, хIаьта грозненцаша — 62 процент.

Республика боахамаша 29 эзар тонн соми комсаши дIаеннай, соахкарчул 10 процент дукхагIа.

Паччахьалкхенга укх шера сом бохкара халкъбоахама план тIеххкхоачашъяьй Наурски Шелковскойи районий колхозашей совхозашей. План кхоачашъяь довла гарга да Гудермесски района боахамаш —98 процент, Ачхой-Мартановски —85 процент, Шалински— 88 процент.

Мехка промышленни центрашка дIабахьийтаб 6835 тонн сом, е планагIа 91 процент. Из соахка бахьийтачул 11 процент дукхагIа ба. Республика доазол арахьа сом дIабахьийтара план кхоачашъяьй Грозненски, Наурски, Сунженски районаша. «Консерплодоовощ» объединение боахамаша планагIа 2 эзар тонн дIаяхьийта езача 2883 тонн дIаяхьийтай, соахкарчул 25 процент дукхагIа. Потребительски кооперацие болхлоша а кхоачашъяьй сом дIабахьийтара план.

Надтеречни районерча «Братский» совхоза 745 гектар комсий бешамаш я. ХIара гектара тIара 50 центнер яккха а 20 балха дийнахьа еррига комсаш чуийца яха а лаьрхIад укх шера совхоза коллективо, хIаьта хьалха латтача бригадаша, царца Духаева Зуге кулгалдер а йолаш, дош деннад гектара тIара 60 центнер чуэца.

СУРТА ТIА: бригадир, 1973 шера социалистически яхьа отличник Духаева Зуги.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

БОЛХ ДИКА ВIАШТIЕХЬБАЬККХА

Гурахьа юв культураш дIае лаьтта оахаш дийнахьен буси болх беш ба Малгобекски района «Алханчуртский» совхоза шоллагIча отделене механизатораш. Эзари кхо бIаьи гектар лаьтта аха дезаш ба уж. Ялх агрегат я болх беш. Царех шиъ Малгобекски района мехкдаьтта доаккхараша совхоза новкъостала йита я.

Лаьтта аха болабеннача деношка цу балха тIехьабусар механизатораш. КIезига лаьтта оахар. Из кхоачамбоацар юстардаккхара торонаш лехаш кхаш ледадарий собрани йир. Лаьтта дийнахьеи буси оахаргдолаш механизаторий ши звено вIашагIйолла лаьрхIар. Цхьабакъда шин сменагIа болх бе механизатораш тоъаш бацар. Цудухьа трактораш тIа ялат чуийцачул тIехьагIа комбайнераш хоашабе лаьрхIар, уж шоаш раьза а болаш. Звеношта керте шоайла яхь лелаю цIи хеза механизатораш Киев Заьудинни Ваделов Салмани оттабир.

Из гIулакх вIаштIехьдаькхачул тIехьагIа дукхагIа аха доладир лаьтта. Хьалха 30—35 гектар оахаш хиннадале хIанз юкъера лаьрхIача 80 гектар лаьтта оах.

Толамаш дахийта доккха новкъостал ду дика вIаштIехьяьккхача социалистически яхьо. ХIара дийнахьа итог ю беча балха. Хьокхамаш доска тIа дIаязду. ВIаштIехьяьхай наьха балхацара моральнии материальнии безам совбаккхара мероприятеш а. ДикагIбелча механизаторий балха спытах дувцаш «Молния» яха къахьегама листокаш арахец. Хьалхле яьккхача звенона, механизатора карара карз тела цIе вымпел лу.

Шовех еча йоакхонга хьежжа дика къахьег механизатораша а. ХIаьта къаьстта дика хьокхамаш гойташ къахьег звеньевойс Ваделов Салмана. ХIара сменагIа балха норма 180—200 процент кхоачашъю цо. Иштта дика къахьег цун сменщика Амаханов Ахьмада а.

Кхы цхьаькха дика гIулакх юкъедоаладаьд отделене. Тракторни бригадий бригадираша, цхьаболча специалисташа хIаране 50 гектарал кIезигагIа доацаш лаьтта аха дехкар тIайийнад. ХIаьта шоаш денна дош толамца кхоачаш а ду.

Иштта, бригадира Амаханов Махьмада кIирандийнахьа болх беш, норма 5,6 йолча 11.25 гектар лаьтта аьхар. Цу дийнахьа 11 соми 70 кепиги ахча даьккхар цо. Цул совгIа яхье котало яккхарах ахчан преми а елар цунна. Лаьтта ахара норма дуккха тIехкхоачашйир цу дийнахьа отделене агронома Арчаков Хьусена а. Ийс гектар лаьтта аьхар цо план 4,3 йолча.

Иштта, мамогга сихагIа лаьтта кийчде гIерташ хьинар, низ кхо ца беш къахьегаш ба отделене механизатораш.

М. ДАСКИЕВ.

КХОАНА 70 ШУ ДУЗ Н. ОСТРОВСКИЙ ВАЬ

ДЕГАШ ЛЕТАДАЬ АЛА

Дерригача дунен тIа довз из книжка. Интернациональни бригада бIухошца цхьана Мадрида юххе лийтад из, Кубай дог майра бIухой тIем тIа хьайхаб цо, Вьетнама паргIато лораерий тIема денал ураувттадаьд. Дувцаш дар 58 совгIча меттала кепатеха арадаьнна «Миштa чIоагIлора болат» яха Островский Николай книжка да.

Дешарашка бода ший никъ «Миштa чIоагIлора болат» яхача Островске романо дIаболабаьб «Къона гвардия» яхача журнала оагIош тIара. Роман эгтара хьалха кепатохача эгтара чIоагIагIа дакъа лаьцад писательницас, СССР Паччахьалкхен преме лауреата Караваева Аннас.

Дукха книжкаш, монографеш язъяьй Островскех лаьца. Цхьабакъда цар мугIаре — мах баь варгвоаца цун ханарчар. из дика вовзаш хиннарий, эгтара халагIа дола цамагар эша а даь, доккхача литературана юкъевахa цунна новкъостал даьрий тешал.

Дешараштa могаду оаха Островскех дола Караваева Аннай Дош.

1974 шера 29 сентябре 70 шу дуз Островский Николай ваь. Из вовзаши везаши мел хиннарашта, вIалла дукха ха а йоацаш цунца бIаргадайчеи къамаьл дичеи сашна дикев шаьрен дагавоагIа из, — селлара боккхеи лакъаргбоацаши бар вахарцара а къахьегамцара а цун безам. Ленински комсомола юххьанцарча ноахала эгтара дикагIболча вицалех цхьанне, Островский Николая ший деррига дIайхача дегаца тIанийцар Коммунистически парте сийлахь - йоккхий идеяш, цун кхолламий планаш, миллионаш болча къахьегача наьха ираза даь тIахьехамаш.

Кхелета мара воацаш вахар из ЦIеча Эскаре. Граждански тIема ха, кIайгвардейцашца, интервенташца къовсам лаьтта хала ха, йохаяь фабрикаши заводаши юхаметтаувттаеш хинна ха, керда социалистически дуне хьакхоллаш баькхачар адамий хилар тамаш йолаш чIоагIа низаш оарцагIдаьха ха яр из. ХIаьта из керда дуне чIоагIдар духьа дошлой отрядашца дорхача атаке яхар, ихо кхийте говра тIера чувожар Островский Николай; юха а дийнлора — юха а чухохкар тIем тIа; шийлачеи тIаьдачеи гIолла машинникъ буллаш вар, дIайха лазар кхийте юха а вожар, тIаккха юха а къовсам болабе гIоттар...

ДIадела могаш ше мел волча хана къовсам лоаттабир Островске. Цун физически низ торонаши кхоаченначул тIехьагIа перох хилар цун тера, бIарга ца дайнача тайпара шаьра хьагучадаьккхар цо кердача сага кхела маIан, цунна кхаьча турпала кхаж, цунгара моральни хьал.

1932 шера Островский Николая «Миштa чIоагIлора болат» яхача романа кулгалйоазув а дахьаш тхо долча «Къона гвардия» яхача журнала редакце вера къаьнара большевик, болхло, Н. Островске доттагIа Феденко Иннокентий. Ший хIара номер тIа тохаш книжка кепатоха доладелар журнал. Из яр оаха, журнала редакце, лохаш а ярга тхо хьежаш а хинна произведени. ДагадоагIа сона, романа хетаяьча читательски конференцешка оахош массане а дакъа лаьца.

Тха кагирхошта, книжках критика йолаялале дукха хьалхагIа дейъ, дукха езаенна яр роман а цу тIа бувцараш а. Цул а тамаш йолашагIа дар цхьаькха. Ховш мадарра, книжка кулгалйоазув из кепатохалехьа Шепетовке комсомольски организацешка увззадеш бера дIа-юха доахар, комсомольски активе чIоагIа хьа а хозаш вIаштта пхе сахьата дешар кулгалйоазув, моттигерча педагогически техникуме дувцар из.

1932 шера денз «Къона гвардия» яхача журналага хаддаьза аха доладенна письмош — шоай ханарча книжка къоначa дешарашта мел деза дар хьахьокхаш дола чIоагIа дика тешал да 1934 шера ши эзар гаргга письмо дера, 1935 шера хьалхарча бетташка — пхи эзар совгIа. ХIаьта цу шера хьалхарча бетташка — пхиъэ а эзарах 300 мара къаьст - къаьстача наха дахкийта дацар, вожаш — комсомольски тIемахой. болхлой коллективацкара дар.

Кхыметтел тхо а, писателаш, журналисташ, цецдаьхадар, дешараш селлара чIоагIа цунна тIехьабовларо. Цецдаьнна а гIаддаха а дар тхо: книжка дего къоабалдеш хиларал совгIа, дегаш лота а дора цо.

Цхьа письмо доаладеоргда аз:

«Николай, вошилг! Хьона вовзаш воацача Краснодарски депорча слесара язду хьога. ХIанз IуйрЙина пхи сахьат даьнна ха я, хIаьта со сахиллаца ваьгIав хьа Павелах дола хIамаш дешаш. Из сов чIоагIа везавалара цун беррига моастагIчшта перо Iетташ Iургаш даьхад аз. Айса журналах сов дукха Iургаш дахарах, хIанз Iо а кайна уйла еш вагIа со, библиотеке дIа фу даь хьоргда - хьогI аз из йхаш».

Цхьаькха письмо:

«ТIом сеца ха ма енге а, хьахоз — деша болабеннаб... Садаккха витац со бIухоша. Йоах: цкъа Iо ма деший вай, шозлагIа дешаргда, кхозлагIа юххьанца денз керда доаккхаргда. Ерраш мо дешараш се дунеп тIа ваьлча денз эгтара хьалха бIаргабайнаб сона...».

Цигта, дешаш болча наха юкке, юххьанце а денз дIанийсъелар книжка кхел. 30-гIа шераш юкъедахача хана 2 миллион хилар цун тираж. 50-гIа шераш юкъедахача хана — 5 миллион, 60-гIа шераш юкъедахача хана — 10 миллион экземпляр...

МалагIа къайле я «Миштa чIоагIлора болат» яха роман вай мехка меттел. цун доазонел гаьнна арахьа а селлара чIоагIа лоархIаш хилара? Из я ший ханара зама — революци, граждански тIом, социализм хьалъяра энтузиазм — тамашийна нийса хьахьекха повесть (Островске роман ала тоам ца хеташ повесть аьннад цунах). Из да сакхетам вIаштIехьбоаккхаш, коммунистически идейн пафос айеш дола книжка. Павел Корчагин эшавеи вахара юкъера араххоссеи атта вола цхьаь турпал вац. Из низ болча болхлой класса вол ва, цун дулхах-цIех ваьнна а тIем тIен къахьегамен котаувлаш а вола.

Корчагин Павелен цун доттагIий - соратникийн образаца саг цецвала, «Из сона дулургдоацар, из вIаштIехьдаргдоацар, из моллагIволча мугIаререрча сага низал тIехдаьана хIама да» аьнна дешачо аргдолаш хIама дац. Ай, мичара! Корчагин Павела гIулакхехи оамалехи теш хьо, уж дулургдолаш хийтта ца Iеш, данза даргдоацаш а да аьчна хетандаь. Кагий, сагота, доадамбоаца гIулакхаш хьашдолаш вац Корчагин. — Халкъа эшаш дола моллагIа гIулакх цун дулхах - цIех гIулакх хиннад. Цу тайпарча хIара гIулакха юкъе кхихьад цо денал, дег тIара безам, къонала чам. Цудухьа кхычар а дIаэца догдоагIаргдола хьокхам, деналеи къонахчалеи символ а хинна дIаэттав Корчагин. Советски салташта, шоай Дай-мехк лорарабаьрашта лалла дIа а этта гIа боахаш чакхваьнав из берригача Сийлахь - боккхача Даьхен тIемах. Тахан Байкало - Амурски машинникъ буллаш боахкача къоначa гIишлонхой, СибарегIа тюменски мехкдаьтта духхьалха хьадийлларий энтузиазме, ялаташ кхедеча къоначар лакха хьувкъам бахьан долаш лелаеча хьинареча яхье холу цзамо, цкъаза дог айденна керда вахар хьалдеш воалачун, романтика — Корчагина оамал.

Дунен тIарча тайп-тайпарча меттала яьха, «Миштa чIоагIлора болат», «Дуло кхеллараш» яха Островский Николая романаш хIанзчул тIехьагIа а дукххача. дукххача советски доазол дехьарчен дешарий ноахалашта цIаккха ца бовш никъ сийрдабоаха революционни уйлани дагалаттарийй, къахьегама а халкъашта юкъера машари доттагIали бахьан долаш лоаттабеча нийсхон къовсама а позе сийрда ала а хинна латтаргья.

Париже, башха - дикача французски писателаца цхьа вIашагIкхийттача хана, цо Островский Николайх аьнна укх тайпара дешаш хезар сона: «михьарбаьнна кIерам» Хьаькъале аьнна, башха-хоза дешаш...

(АПН).

СОЧЕРЧА МУЗЕЕ

Соче массаза ваха Курортни проспекта тIа обелиска хьалхашка соц со. цул тIехьагIа лакхе хьалтIавоал: укхаза майдан тIа Н. Островске музей я.

Со воагIа укхаза Н. Островске вай мехкахочунца, большевикаца Х. П. Черкокозовца хинна доттагIал дагалаца, музея залашка чакхвала, цига фу тIаккхийттад хьажа, хIаьта экспонаташ цига хIара денна, бетта, шера дукхагIа а хул.

Фуд писатела цIерагIа музей Соче хьаеллар? Из да цун тIеххьара «Миштa чIоагIлора болат» яха роман цо язъяь шераш укх городаца дувзаденна хилар.

Соче Островский вера 1928 шера, цунца цхьана яр цун йиша Екатерина Алексеевна. № 5 йолча санаторе ваха путевка еннаяр цунна Новороссийски парте окружкомо.

Дарба чакхдаьнначул тIехьагIа Соче ваха Iийнав из. Цу цIагIа я хIанз писатела музей. Укхаза деррига а гIорваьнача советски писатела хала цамогаш волаше а литературни толам боаккхаш хиннача ханах, вахарах, кхолламах дувцаш да.

Музее дукха да сурташ... Цар тIа я Вилия яха юрт. Цига 29 сентябре 1904 шера ваьв хургвола писатель. Кхыча сурта тIа ба Островске беррига дезал.

Укхаза да ЦхьоалагIча конни эскара агитпоезда сурт. Цу тайпарча агитпоезда тIа гIулакх деш хиннав Островский а.

Сурташ, документаш, книжкаш, писатела ший хIамаш. Экспонаташа дузп мепа, биркъе боллаше комсомольцаша хьалъеш хиннача узкоколейках, царца цхьана хиннав Корчагин Павка.

«Бригадный комиссар» аьнна Островскех цIи тиллача цунна еннаяр гимнастерка. Из я бIаргаго йиш я музее. Цига иштта я цун шинель а буденовка а.

1924 шера Н. А. Островский Коммунистически парте мугIарашка дIанийцар. Кизга кIалха да № 0285937 йола партийни билет.

...Писатела болх беш хинна кабинет. Цига деррига а из дийна волча хана хиннача тайпара да. Мента, кепатохаш йола машинка, телефон, язду истол, рояль, диван, кресло, массехк гIанд, радиоприемник, патефон...

Музея экспозицешта юкъе йоккха моттиг дIалоаш писателага наха ахийтача каьхаташа. Геттара дукха да книжкаш. СССР халкъий дуккхача меттала вай мехка а доазол дехьа а арадийннача книжкаша хьалийзай йоккха шкафаш. Къаьсттача витрине улл «Миштa чIоагIлора болат» яха роман кепатеха 1932 шера арахийца № 4 йола «Молодая гвардия» яха журнал.

Документаш. Уж музее геттера дукха да. М. Горьке кулг яздаь СССР йоазонхой Союза членски билет. Украински комсомола нийсагIчен ВЛКСМ итталгIчен съездий делегат хилара мандаташ, иштта дуккха а кхыдараш.

«Сага эгтара дезагIа дар — вахар да. Из цун цаI мара а дац, цудухьа ше дер дайна лелаш яьккхача ханах эхь хета дезаргдоацаш ваха а веза...» — уж да музее писатела портрета кIалха кIайча кхера тIа яздаь дешаш.

С. ВОРОНИН.

Ерригсоюзни Iилман-технически совещани

Вай мехка кхыча районашкарчул шийх дукха парафин увш хиларца Нохч-ГIалгIайче доаккха мехкдаьтта белгала да. Цунга хьежжа эргаш я из чакхдахара технологи а.

Ший дукххача физико-химически свойствашка диллача мехкдаьтта парафинаш мах баь варгвоацаш лоархIаме материалаш я халкъа боахама цхьадолча доакъошта.

Iилмахоша-тохкамхоша, проектировщикаша, завода болхлоша кийч а яь караерзаяьй тIа-тIа кхачан промышленносте дукхагIа эша кхача лорабара йола парафин. Цох кхачан парафин оал.

ХIанз СССР арахецача кхачан парафинах ах совгIа дар Грозне арахецаш да. ДIахо дукхагIа кхачан парафин араяхепарен цох халкъа боахаме пайда эпарен дешаш дувцаш Ерригсоюзни Iилман-технически болхлой совещани хилар укх деношка ГрозНИИ.

Совещане дакъа лоацаш кхачар Советски Союзера 20 городера 200 совгIа специалист. Царна юкъе бар Iилман-тохкама, проектни институтий, кхачан парафин арахецачен цох пайда ийбечен предприятей специалисташ, вай мехкарча медико-санитарни службай а, тайп-тайпарча учреждеией, ведомствай а болхлой.

Ерригсоюзни Iилман - технически совещани хьаеллаш ГрозНИИ директора, химически Iилмай доктора, профессора А. Г. Дорогочинске белгалдаьккхар укх гаргарча хана вай мехка арахецаш дола кхачан парафин 4—5-за дукхагIа хила дезаш хилар. Из дукхагIа, дикагIа хилийтара дола дош къовстаде дезаш хилар а белгалдаьккхар цо. Къаьстта лоархIаме да кхачан парафинах увш йола вене хIамаш дIа а йоахаш из цIендар.

Совещане дакъа лоацаш хиннараша йийшар 25 совгIа доклад. Уж докладаш йир ГрозНИИ, Грозгипронефтехима институтий ВНИИНП института Ново-Куйбышевски филиала Грозжерча, Дрогобычерча, Кстоверча, Надворнянскерча заводий специалисташа.

Ерригсоюзни Iилман - технически болхлой совещани чакхъяьнначул тIехьагIа цига дакъа лоацаш хиннараш хьежар ГрозНИИ цхьайолча лабораторешка, установкашка, иштта В. И. Ленина цIерагIчен А. Шерипова цIерагIчен Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводашкарча парафин арахецара йолча установкашка.

Ф. МУСТАФИН,
инженер.

Ткъаьи пхиъ шу хьалха Грозненски мехкдаьтта техникум чакх а яьккха В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе балха йоагIа Круглякова Надежда Парфеновна. Оператор йолаш дIаболабу цо ший къахьегама никъ.

Массехк шу даьлча из хьожайир установка начальникалла. Цо кулгалдеча установка коллективо нийс бетта план ханал хьалха кхоачашъяьй.

Ше цига болх беш йолча шерашка дукха башха дика специалисташ хьалкхебаьб Надежда Парфеновнас. Царех цаI я оператора гIонча Лушникова Людмила Федоровна.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) установка начальник Н. Круглякова, оператора гIонча Л. Лушникова.

А. КЫЧИКОВА сурт.

КОМСАШ ЧУЭЦАШ Я

Цхьайтта эзар гектара тIара 70 эзар тоннал кIезигагIа йоацаш комсаш чуэца езаш ба укх шера Нохч - ГIалгIай республика Наурски района къахьегамхой.

Шерра доаржадаь дIахьош да укх деношка комсаш чуэцара балхаш. ХIанзле эзар гектара тIара 25 эзар тонн чуенай наурцаша.

Дика вIаштIехьбаьккхаб комсаш чуэцара болх «Победа», «Наурский» совхозашка. ХIара совхозо хIанзле 640 гектара тIара кхоккха эзар тонн комсаш чуенай.

Сентябрь бутт болабеннача хьалхарча деношка денз комсаш чуэца доккха новкъостал ду наурцашта Къилбаседа-ХIирий, Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университеташкарча студенташа.

Шинна совхоза кулгалхой чIоагIа раьза ба студенташа беча балха.

С. КОТИЕВ.

ДИКА ХЬИЙКЪАЙ ХЬАЖКIАШ

Хьалхарча отделене ворхI бIаьи шоллагIча отделене кхо бIаьи гектара тIа ялата хьажкIаш дIайийнаяр укх шера Ачхой - Мартановски района «Лермонтовский» совхозе. Республике цIи хеза, балха йоккха опыт йолча механизатораша хьажкIаш лелаераша, Захаев Лече, Матаев Берсас, Чагаев Iийрана, Гермиханов Iале, кхычар кулгалду ялх звено я уж кхееш.

ТкъоалагIча сентябре совхозе эгтара хьалха хьажкIаш чуэца волавелар Гермиханов Iаьлен цун новкъостийи. Кхо бIаьннех хIанзле 160 гектара тIара чуийцай из культура. Шоай торонаш лаьрхIа а лаьрхIа дукха ха йоацаш керда декхар тIайийцар Гермиханов Iаьла звенос. ХIара гектара тIара 45 центнер фуальяьха хьажкIаш чуя дош деннадер цо. Ше аьннар толамца кхоачашдеш а да. Гектара тIара 45—46 центнер фуальяьха хьажкIаш йоал, хIаьта планагIа 31 центнер мара чуэца-езаш яцар.

Iаьлийна цо кхебаь хьувкъам чуэца шоай комбайнашца новкъостал деш ба Захаева, Матаева, Чагаева, Губиева звеношкара механизатораш. Закаевей Матаевей звеношка йиъ-йиъ, Чагаевей Губиевей— кхоккха, ерригаш 14 комбайн я хьажкIаш чуэцаш.

Хьувкъам сихей цIенен чуэцара шерра яхь яьржай звеноштa, механизатораштa юкъе. ХьажкIаш чуэца йолаьча хьалхарча дийнахьа денз яхье хьалха Захаев Лече кулгалду звено я. Шоашта хьакъоастадаьча кхай тIара хьувкъам чу а бена, хIанз Губиев Султана звенона новкъостал деш ба Лече звенора къахьегамхой.

Механизатораштa юкъе хьалхарча кхаь дийнахьа яхье хьалхле Матаев Берсий звенорча Матаев Суламбикага яр. ХIаьта 23 сентябре денз яхье хьалхле лелаеччунна душ йола цIе вымпел Захаев Лече звенорча Ганукаев Шахмарзага я. План 2,8 гектар йолча хIара дийнахьа юкъера лаьрхIача 4,4—4,6 гектара тIара хьажкIаш чуэц Шахмарзас. Цу хувкъамех, яхье хьалхара, шоллагIа, кхоалагIа моттиг яьккхача механизаторех цар гойтача хьокхамех яздеш «Молния» яха къахьегама листок арахец хIара дийнахьа. Хьатта тараза юхе латтача хьокхамий доска тIа хьежача ховш да хIара комбайнеро, трактористо, шоферо миштa болх бу, мел ахча доаккх.

Йоакхо яьй совхоза кулгалхоша хьувкъам чуэцаш боахкача наьха балха хьалаш вIаштIехьдахара. Механизатораша шоай балха ха йоаергйоацаш вIаштIехьбаьккхаб къахьегам.

Еха техника тоаеш халланза кхай тIа я сварка а йолаш кхо техничка. Сихеи тешамеи тоаю еха комбайн е трактор механикаша Бибулатов Iосама. Шовхалов IаIлас, Нуралиев Шамхана. сварщика Дадаев Дукхвахас.

Дукха ха йоацаш Захаев Лече звене комбайн ехар. Механизатораш делкъийга шоашта кхай тIа ела я хIама йиаь балалехьа комбайна сварка яь еха оатхал хийца баьлар Дадаев Дукхвахеи Нуралиев Шамхани. Цул тIехьагIа фу уьал да хьожаш ерригача техникага хьежа чакхбаьлар. ХIаьта механизатораша шоай агрегаташ кхай тIа яьхачул тIехьагIа мара хIама кхалла а ховшанзар уж.

— Дика хьийкъай хьажкIаш. Из бахьан долаш хала да уж тха къаьнача комбайнашца чуэца. Трактор кIезига сихйича йох комбайн. ХIаьта шоайла яхь лелаю механизатораша. хIаране хьалха вала, сихагIа, дукхагIа хьувкъам чуэца гIерташ къахьег. Из бахьан долаш болх боацаш бисаш механикаш, сварщикаш.— йоах Захаев Лечас. — ХIаьта уж бецаре хIанз оаха чуийцачох кIезигагIа яле пхелагIа дакъа хьажкIаш кхай тIа йиса а хургьяр.

Кхай тIа болх бечарех мерза хий мала е гIаьленаш кхоачена уж эза езаш, кхыдаро эша безам болаш нах хул. Цар хьашташ кхоачашдеш ва автолавка тIа лела Ачхой-Мартана райпо шофер Чапханов ГIайтя. Ийс сахьат даьлча хьавоагIа из кхай тIа. Цхьан звеногара шоллагIчунна тIаводаш, цигара хьатта водаш сайрийна пхиь-ялх сахьат даллалца лел из механизаторашта эшшар тIакхухьаш.

Теркам тIабахийтаб Ачхой-Мартановски районеи совхозеи кулгалхоша хьажкIаш, шекара, свекла. кхыйола культураш чуэцаш боахкача наьха культурни хьалаш вIаштIехьдахара а. Со совхозе хиннача дийнахьа шоллагIча отделене хьатта болх беча наха делкъийга концерт луш бар района культура Шен. Коатар-Юртарча клуба художественни самодеятельноста артисташ.

Шерра даьржад балхаш хьатта я. ХIара дийнахьа юкъера лаьрхIача 160-170 тонн томараш тIехь, хьажкIаш яхь кхай тIара. Комбайнаша тIера лордаш Iо ца йоахаш йиса хьажкIаш лордех цIенъеш. дикагIея вогIея яраш къестаеш хIара дийнахьа 240-250 сагI хул хьатта болх беш, керттерча даькъе Коатар-Юртара кхалнах, мехкарий.

— ХьажкIаш цIенъеш цхьаьйолча хана Коатар-Юртарча юкъерча школа дешархой а хул тхона новкъостал деш.— йоах шоллагIча отделене управляюще Арсанукаев Хьусена. — ХIанз дукха хIама ца эшаш томараш тIа 800 тонн хьажкIаш я хьаттй. Царех 70 процент цIенъяь яннай. Кхоана паччахьалкхен ялат дIаэцача пункте дIакхахьа йоаергья оаха уж.

Цхьаьнца кхоачамбоацараш а нийсдолийт хьажкIаш чуэцача. Хьувкъам чуба совхоза новкъостал де Грознера шоай машинашца вена 20 шофер ва отделене. Комбайнашкара фермашка силоса лаьрхIа аьта гIаламаш дIакхухьаш ба уж. Цхьа шофер вац царна юкъе шоай балха нормаш кхоачаш ца еш. ХIаьта а цхьайолча хана кхоабаш уж ферме аьта гIаламаш дIа а дихьа ханнахьа юхабахка. Из бахьан долаш комбайнаш болх ца беш латта езаш моттигаш а нийслу. ХIаьта цхьаболча комбайнераша, шоашка кулгалхой хьожаш ца хилча, машин хьатIаярга а ца хьежаш лаьтта Iодоассаду гIадамаш.

— ХIанз тха отделене болх беш бола беррига хIана баца аьнна механизатораш цхьоалагIча отделенера ба. Хьийкъа чуэцанза латт цар шоай хьажкIаш а. Цудухьа сихлу уж укхазара болх чакхбаккха, шоай кхашка баха, — йоах Арсанукаев Хьусена. ТIехь тIайоагIача хана оаха, отделене кулгалхоша, звеньевойша дукхагIа тIахьожам лоаттаберг ба аьта гIадамаш дIакхухьа машин улув йоацаш комбайнашка болх ца байтара. Цхьабакъда комбайнераш тоъам болаш машинашца Iалашбе отделене кулгалхой торо яц.

ХIанзчул тIехьагIа кхы а 800 гектар созгIа долча кхашкара хьажкIаш чуэца еза совхозе. ДIахо йодача хана уж кхоачамбоацараш нийслургдоацаш гIулакх вIаштIехьдаккха деза совхоза кулгалхоша.

М. ХАМАГХАНОВ.

ДОАЗОЛ АРАХЬАРА

КХЕРАМЕ БУВЗАМАШ

ДӀадададелча хана цу «гӀулакх ха» керте лаьттарашта бокъалдаp аьлча, шоашта а хайнадац из малагӀча оагӀорахьа ластаргда. ХӀаьта а, нийсленна гӀулакх ФРГ-е хӀанз латтача хьалашца тарлала йиш йолаш да.

Деррига а дӀа мичара доладеннад аьлча: август бетта тӀеххьарча деношка «ший лоӀамечеи ганзейскии города Гамбурга сенато» (лаьттан правительствана нийсса бокъонаш енна, йола гамбургски муниципалитет массаза а ишттa оалаш хьайоагӀаш я) ши педагог-коммунист городской дешара заведенешка балха дӀаэца тигадац. Мехкара массазара гӀулакх а хинна дӀадахад 1972 шера дейз ФРГ лаьттай премьераша низ тӀатоӀабарах тӀайийцача, воча оагӀорахьара ловзаш долча «радикалий хьакъехьарча указа» ларда тӀа ГКП членашта дискриминаци елга. Ше морг кхы цхьаькха йоацаш йолча цу циркуляро, ховш мадарра, учреждененшкеи школашкеи гӀулакхе бахарга бода никъ дӀакъовл коммунисташта, вешта аьлча, бакъ а долаш, профессегӀа болх бара конституце еннача гарантированни бокъонех боах уж.

ХӀанз вай деш дола къамаьл хьехархои, цу тӀа а, социалистически немецки кагирхой Союза юххьаьшарча организацех цхьаммепа керте латташи волча Уве Посте а Германски коммунистически парте съезда балха юкъе дакъа лаьца йолча хьехархочун Зигрид Гента а хьакъехьа да. Иштта «божкха бехк хиларах» хьехархой дехар кхоачашде шоаш ца тигар раьза хинна цхьатарфа хьаллаьцад «города дашa», цунах тӀехьагӀа хургдар ца а гуш.

Бакъда, Гамбурге юстице ведомствана керте латтача профессора Клюка дӀакхайкадаьд, цар баьча соцама ше раьза ца хилар. Вовзаш волча цу юриста, СвДП деятела, хьакхайкадаьд шийна хетачох. ГКП — легальни политически парте — член вар аьнна дешара заведенешка саг балха ца вахийта цхьаккха бокъо ца хилар. Клюка хетар теркалдаьдац сенатораша.

Цхьабакъда цу шоллагӀча дийнахьа паргӀатача демократий фракце гамбургски городской собране гул а енна, массава цхьатарра раьза а волаш хьаллаьцар Клюка позици. Фракце председатела заместитела Герхард Вебера духхьал дӀакхайкадир Гентеи Постеи дешах лаьца сенато яь решени ФРГ Керттера закон толхадар долга. «Вай, — аьлар Вебера, — антикоммунистически фронт мехка чухь юха а хьаеллар дукха каша беллабац «шийла тӀом». ХӀаьта, аьлар цо дӀахо, хехьа каша беллабац «шийла тӀом». ХӀаьта, аьлар цо дӀахо, хехьатараш шо-шоай долаш болча наха тӀаккхера массе оагӀорахьарен дег тӀарен духьала ва ше.

Циттара дӀадоладеннад тӀуьйг. Цхьа ди даьннача гӀолла аьттехьарча газеташа, эггара хьалха «Бильд цайтунг» яхачо, эшаш дӀаьха керте гӀолла даьча йоазоша дешарашка хоам баьб: «Малхбоаленца кхераме бувзамаш леладу аьнна хеташ дегабвам бу Веберах», из ший лоӀамеча города «политически кхерамзленна кхераме ва». Шпрингеровски газетчикаша хоам бир: йоагӀаш йола Вебер «бехке веш йола материал» кийчъяьй конституци ловдалара ведомства моттигерча отделене аьнна. Маьа вола из ва, из саг?

42 шу даьнна Герхард Вебер — Гамбурге вовзаш вола общественни политически деятель. «Шийлача тӀема ханаш йолаш а тӀехьа по гуччахьа хьакхайкадаьд Советски Союзацара юкъмоттиг тоайнча бакъахьа хилар. 60-гӀа шераш доладеннача юххье деиз тайп-тайпарча мехкий кагирхошта юкъера доттагӀал чӀоагӀделга лаьрхӀа йолча дунен халкъашта юкъерча либеральни организаце «Къоначa наьха христиански союз» яхача малхбузенгермански филиала керте латташ хьавоагӀа Вебер. Цун инициативагӀа Гамбургера ээараш нах Советски Союзе хиннаб, хӀаьта дукхха къона ленинградцаш гамбуржцаша шоай хьамсарча городах доккхал деш «машара коанаӀараш» аьнна цӀи тиллача малхбузенгермански городе хиннаб. Март бетта хоржамаш хиннача тӀехьагӀа СвДП фракце городской собране председатела заместителалла хержав Вебер. Гамбурге вӀашагӀъеллача малхбузенгермано - советски доттагӀала Обществана керте латт из.

Вебера боаца бехк тӀакхолла гӀертаро малхбузенгерманска шерра общественность чӀоагӀа эгӀазйигар, хӀаьта гамбургски СвДП организаце массава раьза а волаш сенатагара хьадийхар цун боацача бехках из бокъонца IоцIенвелга. «Горова дай» хӀанз шинех цаI ца дича балац — е шоай позицеш дӀаяланза, е шоаш тӀаккхелла бехк бакъдолча хӀамашца хьахьокханза. Хьалхардаф де безам бац дар, хӀаьта шоллагӀдар де магац. Садуаш гӀулакх да! Цхьабакъда, шун корреспондентаца къамаьл деча хана Вебера бегдаьккха йоахар, шийна тӀаккхолла гӀерта бехк, гучох, цун хнакъехьа чура гӀулакхий гамбургски ведомстве кхыметтел шийга а хоам бе ца тигача, лоархӀаме паччахьалкхен къайле я.

Белгал ца доаккхаш дита йиш яц, цу тайпара, аьлча мега, городской Iаьдалий позици ФРГ правительства хьакхайкаьча Малхбузеннеи Малхбоаленнеи юкъера контакташ могаяра политикаца кӀезига тарлуш хилар.

Н. ПОРТУГАЛЕВ,
АПН соб. корр.

Бонн.

МОРАЛЬНИ КОДЕКС ФОРДА КОДЕКСА ДУХЬАЛА

ЦIенхаштта тӀемаш хиннача моттига тара яр Бразилера порт Сантос. Пирсашка дӀабийша балар бӀаь гаргга полицейскеш. Лаьттан тӀарча низашта новкъостала даьккадар беттара яьха пулеметаш тӀалатта канонерски лодкаш...

Уж тӀалатаца бар хиннадар кира кхухьа малхбузенгермански кема «Гюнтер Шульте», тӀехьагӀа кенайоазно хоам баьчча, тайпара, трюмашка «лаьш — бразильянкаш болаш хинна». Из тӀалатар накхдаьлар «лаьш» боккъонца мукъабахарца, капитани, цун шаккхе гӀончеи, воккхагӀвола механики лийца суде баларца.

«Лаьш бохкаш хиннараш» даьй мехка цӀакхоачаргба аьнна хетацар 10-15 шерал хьалха (лаьш бохкарца цIенхаштта да бразильски законаш). Цхьабакъда «лийца хинначара» уж цӀакхаьчар нийсса бутт баьлча. Кастта гучадаьлар «лаьш бохкара» истори а.

«Гюнтер Шульте» хиннадар Рио - де - Жанейран Сантосаи юкъе кира дӀа-хьа кхухьаш. Рио-де-Жанейрерча порте кемана (Бразилерча порташка чудоагӀача кхыча мехкашкарча кира кхухьача кемашта а санна) го баь «тӀалатар» даь хиннад, морала хьакъехьа дукха цIенхаштта воацача капитана яхачох «дегӀа тоабеннеи моллагӀча гӀулакха атгеи бола мехкарий» тӀаболча форда таксеша.

Хьабена мухь тӀера Iо а баьккха, кердабар тӀабеттачул тӀехьагӀа, «Гюнтер Шульте» Сантосе дӀадаха новкъа даьннад, шийна тӀа капитана принципашца бокъонца вӀашагӀкхета моральни кодекс йола пхи йоI а йолаш. Капитана дика ховш хиннад цу тайпара гӀулакхаш (наькъа додача хана кхыча мехкий гражданаш кема тӀа бутилга) дунен халкъашта юкъерча форда кодекса духьала долга. ХӀаьта а...

Цу ханна Рио-де-Жанейре кема тӀара Iобаьнача кхыболча «моллагӀча гӀулакха кийча болча мехкараша» полице телефон техай «Бразиле доазонел ара а баьха бразильски гражданаш низагӀа дӀабуг», аьнна.

ФРГ прессана доагӀачох, цо лаьш бохкара бехке хилар дикагӀа лаьрхӀад, малхбузенгермански моряккий «лаххача» моральни лоттамах Iург даьнна хилара мукӀарал дечул.

И. ЮРКОВ.
(АПН).

МОНОПОЛЕШ ЧУТОТТАЯЛАРА ДУХЬАЛА

Центральноамерикански юкъарча рынка (ЦОР) юкъе дакъа лоацача мехкий — Гватемала, Гондураса, Сальвадора, Никарагуа — тӀа-тӀа дукхагӀа дог теш из организаци доацар хиларах. Цхьан хана юкъе дакъа лоацача мехкий экономика дегӀайоалаелга да ше лерхӀар аьнна хьакхайкадаь йола ЦОР хӀанз мадарра аьлча регионa мехкашкара Iалаьмате доккхий пайдаш дӀаувзаш йолча кхыча мехкий монополей йIовхале а хинна дӀаэттай. Пайдай доккхагӀдола дакъа вӀашагӀкхийттача Штаташка дода, хӀана аьлча кхыча мехкаша Центральни Америке дӀаухийтача капиталовложенеех 90 процент царна доагӀача даькъа кхоач.

Дукха ха йоаццаш кепатеха араяьккхача ЦОР массазарча секретариата доклада тӀа белгалдоаккх, кхыча мехкий Центральни Америкера инвестицеш 1960 шера 400 миллион доллар, хӀаьта 1969 шера 755 миллион долларал тӀех хинна хилар, вешта аьлча нийс шера шозза дукхагӀа хиннай уж. Секретариата отчета тӀа иштта йоах, укх тӀеххьарча итт шера Центральни Америкера 46-пел кӀезигагӀа йоаца эггара тоаеннагӀа йола предприятеш цхьадолча даькъе е йизза кхыча мехкий фирмаша ийцай.

ХӀамах кхеташ болча экономисташта хетачох, Центральноафрикански юкъара рынок эргаяккха еза ха, цунна юкъедоагӀача мехкий экономика кхыча мехкий экономиках тийша хулга дӀадаккха деза ха, доазол дехьарча компаней гӀулакхашта тӀахьожам оттабе беза ха хьатӀакхаьчай.

Энрике МОРА,
АПН корр.

Сан-Хосе.

Наьха санна кризис хиннай Аргле унахцIено лораяра гӀулакха: больницешкара менгеш, медицински болхлой тоьац. АргӀа хьа а кхаьча, госпитале шоаш Iобувшабарга хьежаш шераш даха дезаш хул дукха унахой. «Морнинг стар» яхача газета тӀара хьайийцача сурта тӀа: къахьегамхоша дӀадех унахцIено лораяра ахча дукхагӀа хьахецилга.

ТАСС фотохроника.

«Иразага бода никъ сектантий никъ бац» яхача фильмах

Геттара дика лаьикха хийтар сона «Иразага бода никъ сектантий никъ бац» яха телевизионни фильм. Со къаьстта чӀоагӀа гӀадйигар Кунта-Хьажий нана дӀаелла йоаллача «зерате» баха зикар деш хинна мурдаш цхьа наггахьболчаргара дӀаийккхача беррига а чӀоагӀа ха яха боккхий нах хиларо, хӀаьта цу наггахьбарашта юкъе а цхьаккха эӀамсаг ца хиларо. Цо хьахьокх вай кагирхоша ды, дына хьехамаш тӀа ца эцаш хилар. Из да цар материалистически мировоззрени лакха хилар.

Цул совгӀа, фильмо кхы а кӀоаргберба кагирхой дыица бола цабезам, аьнна хет сона. Мурдаша санна лехац цар шоай ираз. Фильмо хьахьокх ды из лелабеш бола мурдаш шоаш санна къабалар. Бакъда ды ши-шегӀа дӀабаргбац, цун овлаш докъадсиналац. ТӀаккха цунца къовсам лоаттабе беза. ХӀанз а болаш ба ды лелабу нах, царна юкъе къона бараш а нийслу. Декхар сенах латт аьлча, из латт Iилма хьехамца царна кхетам бала безаш хиларах. Из кхетам луча дакъа лаца декхарийла ва хӀара коммунист, хӀара комсомолец, хӀара дог цIена советски гражданин.

Фильмо дика атеистически кхетам лу, из санна дола фильмаш пайдане хургда къахьегамхошта ды хийра баккхара.

М. КАРАТАЕВА,
Нохч-ГӀалгӀай исторе, метта, литература Iилма-тохкама института Iилма сотрудник.

* * *

Iилмой техникой йоккхий коталонаш йоахача, Iалама къайленаш гучайоахача вай замалахьа кхетам бола саг тешац дына фаьлгех. Наха шоай ираз дунен тӀа бахача хана лех, дыно маяххара, байначул тӀехьагӀа хургда яхарчунга, хила йиш йоацачунга са а ца тувсаш.

Нах, къаьстта а кагирхой, цецбоахаш хӀама да тахан вай дувцача фильмо хьахьокхар. Цо кхы а чӀоагӀагӀа тоам болийт шоай хьехамашца нах тувлабеш бола дына кертелаттараш, къахетийт цар Iехабаьча нахах.

Фильмо ды, цун хьехамаш довзийтара боккха кхетам лу, къаьстта кагирхошта. Цу тӀа хьахьожхача боккхача наха тӀехьабаргбац уж, вай сийрдача, ираз долча кхоаненга бодача новкъа гӀоргба.

Ж. ЯНДИЕВ,
поэт.

ЛОРА ХЬЕХАМАШ

ДӀАЙХА ЛАЗАРИ ЦУНАХ ЛОРАВАЛАРИ

ДӀайха лазар (сыпной тиф) хала а сиха дӀа-хьа даржача а лазарех да. Дага ца йоагӀача гаьнарча ханашка деиз довзаш а тайп-тайпара цӀи йоаккхаш а —тӀема лазар, керта лазар, моцала лазар, тутмакхий лазар— хиннад дӀайха лазар. Цу цIераша гойт тӀом хьайна, е кхы социальни ира гӀулакхаш этта, моцал ена, къел этта, барзкъа, сапа, кхыдар ца тоьаш наха хало тӀаэттача хана, из лазар дукхагӀа даржаш хиннилга.

Вай хана дӀайха лазар дӀахьа даьржа моттиг Советски Союзе нийслац. Хилча а нагнагахьа сага мара хилац из лазар. ДӀайхача лазарах саг леш моттигаш а яц хӀанз. ХӀаьта а цу лазарах мишта лоравала веза ха деза. Сага дегӀаца кхаь тайпара мезий хул. Царех дӀайха лазар дӀахьа доаржадераш баркъашца хула мезий да.

Баркъех доахкача мезаша хӀара дийнахьа 6—14 ханжа бу, уж йӀовхалах, химически дохьаежех, кхыча Iоткъамах лорадеш чӀоагӀа цIока тӀа а доаллаш. Уж мезий хила доахкаш а лац шин ден-бус, хӀаьта ханжий кхы а дукхагӀа дах.

39—40 градус йӀовхад йолча дӀайха лазар кхийттача сага тӀера дӀа а даьле, кхывар волча долх мезий. Мезашта дӀайха лазар кхет цу лазарах ца моган волча сага цӀий молача хана, цIеца цхьана мезал керчу йолх дӀайха лазар хулийташ йола хӀамаш. ТӀаккха моган волча сага цӀий молача хана по ший цIононца сага дегӀа тӀа дӀааракховс дӀайхача лазара микробаш. Мезо церг техача кӀомлуш мӀара хьекхача дегӀ дох, цига гӀолла сага цIех дӀакхет уж. 10—14 дийнахьа еб уж дерригача сага дегӀаца шоай дохьаж дӀакхостадеш.

ТӀаккха дӀайха лазар долалу 39—40 градусага кхоачаш дегӀ а дӀоахлуш, чӀоагӀа корта а лазаш, наб а ца кхеташ, юхьи бӀаргаши цӀий а луш, метта тӀа дестама гӀоа а юллаш. ПхелагӀча дийнахьа хьер санна цхьа хӀамаш тӀайоал. Шин кӀирагӀа дӀаьхлу лазар, тӀаккха дикагӀа хул.

Вай хана ла йиш йоацаш гӀулакх да дӀайхача лазарах цхьа саг а цамогаш хилар. Из лазар дӀа-хьа ца даржийтара мел эшар чакхдаккха деза. Эггара хьалха лазар кхийтта саг ше къоаставе веза, унахо хиннача цIагӀа а цу чурча наха а санитарни обработка е еза.

Санитарни обработка еча пайда эца йиш я аптеке йохкача 10-процентни метилацетофоса мазах, 5-процентни пун сапах, иштта ДДТ а «К» 5-процентни сапах. Ханжий дӀадахара 15 процент йола чхьагӀара къанз тох.

Из гӀулакх укх тайпара чакхдоакх: керта чо листа хиларга хьежжа 10—40 грамм мазь е сапа хьокх кертах массанахьа дӀакхоачийташ цкьа обработка еш. Таккха кертах йовлакх а хьоарчалий 30 минут йоакх, цул тӀехьагӀа кхо сахьат далалехьа корта а биле листа ехк хьокх.

Нагахьа санна уж молхаш кора ца йоагӀе, кертах хьакха мегаргья сапеи фатагени вӀашагӀтеха эмульси цхьа дакъа сапа, ши дакъа хий, диь дакъа фатаген долаш. Цунца била а биле 45 минута йовлакхаца дӀабехк корта. Цул тӀехьагӀа дӀайхача хица бул, сапа а тоаш.

Ханжий дӀадахара 15 процент йолча чхьагӀара къанзаца бул корта, 15—20 минут яьлча листача ахкарца дӀадоах ханжий. Баркъаш 2-процент йолча хлорофосаца е гексахлоранаца дошаду, иштта кхехкаде а мегаргда баркъаш.

Из деррига ховш а дӀайха лазар ца хилийтара санитарни болхлошта гӀодеш а хила веза хӀара саг.

Н. ПЫХАЛОВА,
республикански санэпидстанце лор.

ФЕ ХИЛА

Алхха цхьан сентябрь бетта бӀаь совгӀача сага човнаш а еш, 15 саг ве а вувш 150 авари яьй республике наькъашка лелача транспорто.

Менна болаш транспорт лалла йиш йоацилга ховшие а, къаракъ а меле машина лехкараш хӀанз а кӀезига бац.

Шалински района «Джалка» совхозера слесарь Б. Темиралиев хана чувенна, дезал а болаш саг ва. Цхьабакъда, бехктокхамах хӀама долаш вац.

23 сентябре, ура ца лоатталуш менна а волаш ший мотоцикл лаьлла водача хана, тормозеи скоростийи педалаш тувлаьй цо. Мотоцикл тӀакӀалтӀа яьннай, ираза, массаза а мотоциклашца хулча тайпара доккха хиннадац хатар. ДегӀа массехк чов а яь висав Темиралиев.

Цу дийнахьа лоралуш ца хилар бахьан долаш машин тӀатехай Ташкалински контора водитела А. Абаева мопедаца воагӀача № 55 йолча школерча 14 шу даьнача дешархочоа Х. Джафаровна. Бакъдар аьлча, укхаза бехке водитель хинна ца Iеш, кӀаьнк ше а ва. 16 шу даллалца мопед хахка бокъо яц берий. Из мопеда тӀа а хайна аравалийтара да а ва бехке.

Укх тӀеххьарча хана берашта дукхагӀа тӀаетт машинаш. Масала, шийна сов дика лалла хов аьнна хетарах ялх шу даьнача кӀаьнка Т. Султыговна машин тӀатехай таксиста С. Цонаева. КӀаьнка хала човнаш яьй.

Нийслургйолгах сакхувши нийсъелча де дезар фуд ховши йола моллагӀа духьаленаш нийсъелча, машин лаьгӀъе е юхасоцае декхарийла ва водитель.

Цу пункто яхар кхоачашдеш хилча наькъашка хатараш хургдац. Цхьабакъда водителаш берригаш а хилац из кхоачашдеш. Цудухьа цар дукха нах лозабу. Иштта город Назране наькъа тӀа латтача 9 шу даьнача кӀаьнка М. Ахильговна машин тӀатехай. ХӀаьта водитель лозаваь кӀаьнк наькъа тӀа а аллийта, хехка дӀавахав, из лоршка а ца вугаш. Из хӀанз а хьахораванза ва.

ДӀадахача кӀирагӀа 42 авари яьй республика наькъашка, 4 саг вийнав, 28 сага човнаш яьй.

А. ЧЕБУШЕВ.

Нохч - ГӀалгӀай изобразительни искусствай музее хьайийллай «Вай заманхо» яха республика художникий выставка. Цига хьокхаш да живописа, графика, акварела, кхыдола тайп-тайпара балхаш. КӀоаргга гражданственни лостам болаш я керда выставка. Тайп-тайпарча жанрех долча балхашца (уж бӀаь гаргга да) художникаша дог тешадеш хьахьекхад вай заман сага еурт-сибат, цун гӀулакхаш, республика къахьегама истори, халкъа вахар социалистически эргадалар.

Выставке къаьстта моттиг дӀалоац говзача художника Ш. Н. Шамурзаева ший тайпара художественни форма йолча балхаша. Сага ший тайпара дика оамалаш, вайнаьха гӀулакхаш белгалдоал цун произведенешка.

Выставке гойташ я декоративно - прикладной искусства произведенеш. Массаза а санна вайнаьха халкъа вахар, цун белгалагӀа йола оагӀош хьахьокхаш да И. М. Дутаева «Илланчий», «Чабан», «Халхар» яха дахчан тӀа догамаш даь балхаш.

Дукха да выставке хьажа баьхкарий теркам тӀаозаргбола балхаш. Вай ханарча сага гӀулакхаш кхетадеш а уж хьахьокхаш а хилар хиланза даргдоаца гӀулакх да вай художникий. Цудухьа юртбоахама фермашка къахьегараш, промышленни предприятей болхлой, цар гӀулакхаш хьахьокхача произведенеша лоархӀаме моттиг дӀалоац.

СУРТА ТӀА: «Вай заманхо» яхача республика художникий выставке.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

ФУТБОЛ

Селхан Грозне Ижевскерча «Зенитаца» вӀашагӀкхийттача счет 2:0 а йолаш котъяьлар «Терек».

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

Тахани кхоанеи хургда

28 СЕНТЯБРЬ

В. И. ЛЕНИНА ЦIЕРАГIА КУЛЬТУРА ДВОРЕЦ. 12.00. «Искорка» яха клуб. «Сентябрь — деррига наькъий юхьиг» яха Iуйре. 13.30. Йоккха зал. Культура Дворецa халкъа драматически театра «Тамашийна саг» яха спектакль. 18.00. «Советско - китайски гӀулакхаш» яха лекци. 19.00. Хроникально-документальни фильмаш. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

С. М. КИРОВА ЦIЕРАГIА ПАРК. 14.00. Массовкаш. 16.00. Кинолектори. «Берашта кхетам балара бехктокхам» яха лекци. 17.00. Баьццара театр. Нохч - ГӀалгӀай паччахьалкхен филармоне симфонически оркестра концерт. Дирижер Лапиньш Инмар. 18.30. «Дезал социалистически общество» яха кинофестиваль. 19.00. Халхара майдан тӀа халхара сайре.

ХИМИКИЙ КУЛЬТУРА ДВОРЕЦ. 10.00. «Бригантина» яха клуб. Н. Островский ваь 70 шу дизара хетаь беседа. 17.00. Духовой оркестра концерт. 18.00. «Прометей» яха кагирхой клуб. Н. Островский ваь 70 шу дизара хетаь литературни сайре.

Н. К. КРУПСКАЯ ЦIЕРАГIА КУЛЬТУРА ДВОРЕЦ. 16.00. Машиннаькъахой халкъа тӀемеи къахьегамеи сийлен музей. «Со Советски Союза гражданин ва» яха къоначарна торжественне паспорташ дӀададара хетаь сайре. 17.00. Болх бу «Мечтатель» яхача клубо. «Легендашка вувцар» яха Н. Островский ваь 70 шу дизара хетаь тематически сайре. 20.00. Кагирхой салаIара сайре. Ловз «Экспресс» яха вокально-инструментальни ансамбль.

ПРОЛЕТБАТА ЦIЕРАГIАРА КУЛЬТУРА ЦIА. 20.00. Кагирхой салаIара сайре.

29 СЕНТЯБРЬ

В. И. ЛЕНИНА ЦIЕРАГIА КУЛЬТУРА ДВОРЕЦ. 17.00. Баьццара театр. Н. Островский ваь 70 шу дизара хетаь тематически сайре (программа юкъе: Н. Островске вахарахи кхолламахи лаьца къамаьл, книжкай выставка, художественни самодеятельноста концерт, кинофильмаш). 19.00. Кагирхой салаIара сайре. Ловз «Интер» яха вокально-инструментальни ансамбль.

С. М. КИРОВА ЦIЕРАГIА ПАРК. Машинашъерий Денна хетадаь халкъа цIей. 10.00. Волейболахи баскетболахи ловзара яхьаш. 14.00. Массовкаш. 16.00. Кинолектори. «СССР-е машинаш хьаелга дегӀадар» яха лекци. 17.00. Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен филармоне солисташа дакъа а доаццаш симфонически оркестра концерт. 18.00. Баьццара театр. «Сказочники» яхача вокально - инструментальни ансамбла концерт. 18.00. «Новатораш», «Цхьан кхоллама гӀулакх» яха документальни фильмаш. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

ХИМИКИЙ КУЛЬТУРА ДВОРЕЦ. 10.30. «Эздий саг хилар фуд» яха къамаьл. 11.00. «Тхо атеисташ да» яха дешарашта лаьрхӀа къамаьл.

ТЕЛЕВИДЕНИ

28 сентябрь

I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйранара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. «Иштта да из е дац» яха театрализованни представлени. 10.00 — Художниках дола дувцараш. СССР-а халкъа художник Кибрик. 10.30 — Дай-нохной шоана. 11.00 — Босбола телевидени. «Iуйранара почта» яха музыкальни программа. 11.30 — «Поэзия». Боков. 12.00 — «Музыкальни календарь». 12.30 — «Самотлоф карaерзаьяраш» яха телевизионни очерк. 13.00 — Босбола телевидени. Саг. Лаьтта. Вселенная. 13.30 — Босбола телевидени. Илли доах Германа. Ленинградера передача. 14.05 — «УнахцIено», Iилман популярни программа. 14.35 — ДӀаялхача шерий киноленташ. «Цун никъ» яха художественни фильм. 15.40 — «Кхоана машинаш хьаерий Ди да» яха дезача денна передача. 16.30 — Босбола телевидени. «Португалех дола иллеш» яха телевизионни документальни фильм. 17.30 — Киножурнал. 17.40 — «Дыкаш тайп-тайпара бале а кулоацам цаI ба цар» яха кинопередача. 18.15 — БӀаргагур — теша хала дар. 19.15 — Босбола телевидени. «Илли-74». 19.45 — Горин. Арканов. «Доккхача цIеи эӀамига комеди». Сатира Московски театра спектакль. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Доккхача цIеи эӀамига комеди яхача сатира Московски театра спектакль дӀахояхьар. 22.55 — Босбола телевидени. Концерт чакхдаьача дола концерт. (Франция). 23.25 — Кердадараш, передачай программа.

II ПРОГРАММА

13.30 — Константинов. Рацер. Тамашийна ше къаьсттадар. Ленина цIерагIа долча культура Дворецa халкъа драматически театра спектакль. 15.40 — ГӀорваьна советски дирижер. СССР-а халкъа артист Мравинский. Программана юкъе Чайковске 5-гӀа симфони я. 17.30 — Босбола телевидени. Мультфильмай программа. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Къилбаседа - ХӀирий киноискусства. «Никъ» яха художественни фильм. 19.00 — ХьажкӀаш йовра духьале е яха рейд.

29 сентябрь

I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Берашта йола Iуйранара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 11.00 — Босбола телевидени. Социалистически Къахьегама Турпалце Борница «Орленок» яхача телестуде юкхораш вӀашагӀкхетар. 11.45 — «Музыкальни киоск». 12.30 — «Юртара сахьат». 13.30 — Босбола телевидени. «Дари» яха художественни фильм. 14.45 — Босбола телевидени. Тахан машинаш хьаерий Ди да. СССР-а Госплана председатела заместитела Социалистически Къахьегама Турпала Слюнькова выступлени 15.00 — Машинаш хьаерий заявках дола концерт. 16.15 — Йоазонхо Николай Островский ваь 70 шу дизарга. 17.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. «Кинонийсбархой клуб». 19.15 — Москве доазол дехьара хьаьший. 19.30 — «Керда дӀайогӀа гаьнаш» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. Балета хьакъехьа. СССР-а халкъа артисташ Максимова а, Васильев а. 22.35 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

11.30 — Пионерий республикански Дворецера трансляци. 16.40 — Сийрда Ше парус. ЙоккхагӀа йолча классашка деша багӀараштa йола передача. 17.10 — Документальни фильм. 17.30 — Босбола телевидени. Мультфильмай программа. 18.00 — Къахьегамца сий долаш ва саг. ХьажкӀаш лелаерхо Альтемиров.

РАДИО

28 сентябрь

6.30 — Юртара вахар. Свеклай кхашкара репортаж (нохчий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — «Къонал» яха радиовыпуск. Къонача хьажкӀаш делаерхошта хетаь передача (эрсий меттала). 13.00 — «СамукъанерчатагӀе тӀа» яха радиокомпозици (нохчий меттала). 13.20 — Ашараш. 13.30 — «Новатор» яха радиоклуб (эрсий меттала). 14.00 — КПСС-а XXIV-ча съезда соцамаш кхоачашде. Ца йойташ ший ханнахьа хьажкӀаш чуэца. КПСС-а Назрановски райкома хьалхарча секретара Бекова выступлени (гӀалгӀай меттала). 14.15 — «Кхоана машинаш хьаерий деза Ди да» яха корреспонденци (гӀалгӀай меттала). 14.30 — «Къарцхал» яха сатирически радиожурнал. 14.55 — Ашараш. 15.15 — Концерт. 16.00 — «Кавказа Iуйре» яха радиожурнал.

29 сентябрь

7.10 — Республикански газетий обзор. 7.25 — Хоамаш. 7.35 — Ашараш. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — Шоана дукха еза ашараш. 13.00 — Иллеца доттагӀал дараштa дола концерт (нохчий меттала). 13.40 — «Къарцхал» яха сатирически радиожурнал (гӀалгӀай меттала). 14.00 — «Политически просвещене сетера керда дешара шу тӀакхоачаш» яха беседа (эрсий меттала). 14.20 — Советски Эскара БӀухой заявках дола концерт (гӀалгӀай меттала). 15.15 — Тахан машинаш хьаерий Ди да (эрсий меттала). 15.30 — Машинаш хьаераштa дола концерт (эрсий меттала). 16.00 — «Школьни глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 16.30 — Нохч-гӀалгӀай ашарий концерт (нохчий меттала). 18.00 — «Ше сийлаш» яха пионераштеи дешархоштеи йола передача (гӀалгӀай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гӀоллеи Грознеи кӀезиг-дукха морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 3—7 метр, къилбаседа - малхбоалехьара 12—18 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гӀолла 22—27, Грозне 25—27 градус, йӀовхал йолаш хила а тарлу. Кхоанеи доммеи хувцалуш морхаш а йолаш, цхьаццайолча моттигашка догӀа а делхаш, дохк а доаллаш, бе-беча оагӀорахьара 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш, цхьаццайолча моттигашка догӀа а делхаш ха хилеи фегара температура бийсашка 7—12, деношка 17—22 градус йӀовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Октябрера хаоттам

СССР Гидрометцентро беча хоамагӀа, Кавказа малхбоалехьарча даькъа тӀа октябрь бетта юкъера температура 6—10 градус гаргга (боарамал 1—2 градус кӀезигагӀа) йӀовхал йолаш хургья.

Бетта юкъера йоачаш 30—40 мм (боарама гаргга) хургья. Эггара йӀайхагӀа (бийсашка 3, 10, деношка 15, 23) хургья хьалхарча итт дийнахьеи бутт юкъебахача ханеи.

Хьалхара итт ди долалуши чакхдалаши, эггара тӀехьарча пхе дийнахьа а температура бийсашка —2, 3, деношка 13, 17 градус хургья.

21—25 октябре дикка шелъяла тарлу, температура бийсашка — 3—7, деношка 5, 10 градус.

Морхаш а йолаш, йоачан а йолаш ха хургья хьалхара пхи ди дӀадаьлча, бутт юкъебахача, юкъ-юкъе тӀеххьарча итт дийнахьа. Вож юхейиса ха кӀезиг-дукха морхаш а йолаш, цхьаццайолча моттигашка дохк а доаллаш хургья.

Бе-беча оагӀорахьара, шелъеннача хана къилбаседера секунде 5—10 метр чӀоагӀа хьекхаргба мух.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гӀа этаж). Телефонаш: редактора — 3-41-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара—3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделеи бухгалтереи — 2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Газет арадувл шинарен ерей, шоаттеи деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Револющe проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

Заказ № 9168.